

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

2016

Barbora Žůrková

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní sociální a humanitární práce

Barbora Žůrková

Role farnosti v komunitní práci

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Dita Palaščíková

2016

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedl/a v seznamu literatury.

V Olomouci dne
Barbora Žůrková

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat Mgr. Ditě Palaščákové za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala. Mé poděkování patří též všem ochotným respondentům za spolupráci při získávání údajů pro výzkumnou část práce.

OBSAH

Obsah	4
Úvod	6
1 Komunita a komunitní práce.....	8
1.1 Vymezení komunity.....	8
1.1.1 Obec jako komunita.....	9
1.2 Komunitní práce	10
1.2.1 Komunitní práce v rámci práce sociální.....	12
2 Farnost.....	13
2.1 Konstitutivní prvky a sociální poslání farnosti.....	14
2.1.1 Diakonie	15
2.1.2 Budování obce.....	15
2.2 Farnost a komunita.....	16
2.2.1 Farnost a obec.....	17
2.2.2 Farnost a komunitní práce	18
2.3 „Složky“ farnosti? / Kdo patří do farnosti?	19
2.3.1 Kdo je „nevěřící“?	20
2.3.2 Role křesťanských laiků ve farnosti a komunitě	20
2.3.3 Role kněží ve farnostech.....	21
2.4 Různé typy a ideální velikost farností.....	23
3 Občanská společnost v komunitě a komunitní práci.....	25
4 Výzkumná část.....	27
4.1 Cíl výzkumu.....	27
4.2 Výzkumná otázka	27
4.3 Popis použitých metod.....	27
4.4 Popis výzkumného souboru	28
4.5 Způsob zpracování dat	29
4.6 Výsledky	30
4.6.1 Vztah a spolupráce farnosti a obce.....	30
4.6.2 Role faráře	36

4.6.3	Role faráře jako podněcovatel aktivity farníků	39
4.6.4	Aktivita farníků	40
4.6.5	Ekumenická spolupráce.....	41
4.6.6	Spolupráce v diecézi a děkanátu	41
4.7	Diskuse.....	43
5	Závěr	47
6	Zdroje/Seznam použité literatury.....	48
7	Přílohy.....	51
7.1	Scénář rozhovoru	51
7.2	Mapa olomoucké arcidiecéze.....	52

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se budu zabývat výzkumem s **poznávacím cílem**; zjistit postoj farářů katolické církve ve vybraných farnostech k roli farnosti v komunitní práci a v komunitě. Zajímá mě jejich názor na to, jakou by roli hrát mohla. Tato práce se bude snažit odpovědět i na otázku, zda a jak konkrétně se farnosti zapojují. Zda a jak se angažují do činnosti v obci a jak si faráři myslí, že jsou z hlediska obce vnímány. Nenašla jsem žádný výzkum zabývající se touto problematikou, ale na toto téma jsem četla pastýřský list plzeňského biskupa Františka, který ke komunitní práci farnosti vyzývá. Důkladněji je zpracován v kapitole 4. 7 Diskuze.

Výsledky této práce mohou být užitečné, naplní-li se **aplikační cíl**: poskytnutí reflexe nejen církvi, která prakticky nekontroluje fungování farností, ale také společnosti, aby si uvědomila, že farnosti mohou být důležitými aktéry komunitní práce s velkým potenciálem. Poskytuje upozornění na způsoby myšlení, které v církvi sledují daná témata i příklady dobré praxe. **Symbolickým cílem** je přispět k fungování občanské společnosti. V případě aplikace dobré praxe, totiž mohou mít výsledky kladný vliv na místní komunity, byť v omezené míře, kterou skýtá rozsah bakalářské práce.

Komunitní práce je jedním druhem sociální práce, přičemž podpora komunitní práce může přispět k transformaci pasivního příjemce sociální pomoci. Úkolem věřících je zapojit se do komunity a podporovat další členy k aktivitě. Také subsidiarita – hlavní princip komunitní práce – vzešla ze sociální nauky církve. Principy sociální práce vychází ze snahy o podporu rozvoje lidského potenciálu, také komunitní práce podporuje tento rozvoj.

Práce je empirického charakteru, samotný výzkum je kvalitativní. Byla použita deduktivně-induktivní metoda a zakotvená teorie. Pro výběr respondentů byla zvolena metoda záměrného výběru, data sesbírána metodou polo-strukturovaného rozhovoru a zpracována pomocí třech typů kódování zakotvené teorie; otevřeného, axiálního i selektivního.

První krokem k cíli byla diskuse samotného pojmu komunita, její znaky a vztah k obci a následně komunitní práce, její cíle a vztah k sociální práci v bodě jedna. V dalším bodě byla definována farnost, její důvody ke komunitní práci, vztah ke komunitě a obci. Diskutována byla i role věřících a kněze ve farnosti a také příprava faráře na povolání. Kvůli

klíči výběru ve výzkumu, jsou popsány i druhy farností. Ve třetím bodě se mluví o občanské společnosti, která je důležitá pro komunitu a její fungování a nezbytná ke komunitní práci (lidé podporují obecné blaho). Čtvrtý bod se zabývá stanovením výzkumných cílů, definicí výzkumné otázky, metodologií práce a způsobem výběru respondentů. Jsou v něm zahrnuty výsledky výzkumu, které jsou řazeny dle jednotlivých kategorií a diskuze nad nimi a jejich hodnocení z pohledu teoretických východisek. Odpovídá na cíle výzkumu a výzkumnou otázku a možnost využití cílů v praxi.

Farnost vnímám jako studnici velkého lidského potenciálu, se kterým je potřeba dobře pracovat. Pokud se tak neděje, farnost tímto potenciálem mrhá, což je dokonce z pohledu Kodexu církevního práva nezákonné.

1 KOMUNITA A KOMUNITNÍ PRÁCE

Protože výzkumnou otázkou je; jakou má, nebo jakou by farnost mohla mít roli v komunitní práci, je nutné ujasnit si, co komunitní práce vůbec je a jak se k ní dá přistupovat. Navíc respondenti v rozhovorech nemusejí pojem komunitní práce znát. Proto je dobré, jasně popsat, co znamená a co si pod ním mohou představit.

1.1 Vymezení komunity

Abych se mohla věnovat pojmu komunitní práce, musím nejprve definovat, co je to komunita samotná.

Dle Matouška (2003 :92-93) je komunita společenství lidí, kteří žijí nebo kooperují v jedné lokalitě či instituci. Člověk je tvorem komunitním, říká Gardner (1999). Komunita má svou vlastní atmosféru, své hranice různé propustnosti a vlastní způsob komunikace. (Mattessich, Monsey, Roy dle Matoušek 2013: 265) souhlasí s **geograficky definovanou oblastí**, to však podle nich k utvoření komunity nestačí a **zdůrazňují sociální vazby** mezi lidmi i citovou vazbu k místu. Tyto vztahy mohou být podtrženy společnými hodnotami, **kulturním dědictvím** a společnými zájmy či problémy. Neugebauer (2000: 44) a Barker (dle Gojová 2006: 12) doplňují **společný cíl** nebo **společné zájmy**. Packham (2008: 72-73) ještě přidává sdílení identity. Tu si dle Matouška (2013: 266) komunita sama vytváří.

Jarvis (dle Hartl 1997:24) definuje komunitu pomocí pěti okruhů: zaprvé je to skupina lidí, **kteří společně žijí** nebo pracují, druhým okruhem je **geografická oblast**, v níž lidé žijí. Za další: lidé v oblasti nejenom žijí, ale jsou i ve **vzájemné interakci**, ve čtvrtém okruhu jde o vzdělávání lidí, což souvisí s rozvojem a společným cílem a v pátém popisuje ideální uspořádání lidí, kteří spolu žijí a pracují v dokonalé harmonii.

Matoušek (2013: 266) popisuje, že vyvážená komunita má dále tyto charakteristiky: společný **základ sdílených hodnot**, efektivní vnitřní komunikací, usnadňuje lidem účast na veřejných věcech a má různorodou jednotu. Jednotu, která podporuje svéráznost a různost, ne uniformitu. (Neugebauer 2000: 19) Nejde totiž požadovat, aby se členové komunity shodovali ve všem, to by mělo na společnost dokonce negativní dopad. Musí existovat názorová otevřenost, kde je možné nesouhlasit a je respektovaná identita všech členů. Komunita jim má poskytovat pocit sounáležitosti a bezpečí. Gardner (1999) Podle Baumana (2006: 7) v lidech vzbuzuje pocit bezpečí a důvěru už samotné slovo komunita.

Packham (2008: 3) mluví o nezbytnosti zapojení všech členů, aby byla komunita soudržná. Dle Gardnera (1999) je takto zdravá a silná komunita nástrojem pro řešení konfliktů a také prostorem mezi jednotlivcem a vládou, stává se místem naplňování občanské společnosti. Matoušek (2003: 129)

Komunita není statická, mění se různými vlivy. (Mattessich, Monsey, Roy dle Matoušek 2013: 265)

1.1.1 Obec jako komunita

V rámci komunity je potřeba definovat si i obec a zodpovědět na otázku zdali je obec komunitou., protože práce zjišťuje zapojování farnosti do komunity, což může být právě i obec, ve smyslu nejbližšího okolí, zaměřuje se i na vztah farnosti a obce.

Obec je politický, organizační, správní prvek, který nese odpovědnost za uspokojování potřeb občanů, jakožto sociální systém se strukturou osídlení, který obsahuje sociální aktivity. Ty nemusí všechny realizovat svými vlastními silami, občanům ale musejí být sociální aktivity dostupné. Jednou z těchto sociálních aktivit je komunitní práce. Podle Matouška (2013: 269) může být subjektem komunitní práce právě obecní nebo městský úřad (místní politická samospráva).

Obec tedy spravuje život na svém území a řídí se dle principu subsidiarity (což je dle Martínka (2008: 165-166) i hlavním princem komunitní práce). Stát nemůže přikazovat obcím, aby vykonávaly sociální aktivity. Ale tam, kde obce selhávají v řešení sociální problematiky, musí tyto problémy řešit. Autorský kolektiv (1997)

Obec vykazuje některé společné znaky s komunitou: dle Matouška (2013: 266) komunita usnadňuje lidem účast na veřejných věcech, Jarvis (dle Hartl 1997: 24) doplňuje tři znaky komunity: je to určitá geografická oblast, lidé tam společně žijí a fungují ve vzájemné interakci. Mohou také disponovat společným kulturním dědictvím, zájmy či problémy. (Mattessich, Monsey, Roy dle Matoušek 2013: 265)

Autorský kolektiv (1997: 19) nazývá obec komunitou, dle Gardnera (1999) obec může a nemusí být komunitou, říká ale, že má velký potenciál být komunitou soudržnou. V praxi tomu tak ale často není.

1.2 Komunitní práce

Komunitní práce dle Hartla (1997: 25) vznikla, když se v první polovině 20. století zjistilo, že je nutné pracovat **nejen s potřebnými jednotlivci**, ale i s jejich rodinami a nejbližším okolím. Vychází z toho, že je pro člověka pospolitost zásadní potřebou. (Matoušek 2013: 269)

Jedná se o proces, který pomáhá lidem **společně** řešit problémy místní komunity nebo zlepšit podmínky svého života v komunitě. (Matoušek 2003: 94-95) Paleta problémů, které může komunitní práce řešit, je bohatá (etnické napětí, vzdělávání, vztahy se sousedy, životní prostředí, atd.), dále kolektiv autorů (dle Matoušek 2013: 266) popisuje zapojování do řešení problémů a do rozhodování o životě komunity, aktéry by měly být občané, všechny organizace i místní instituce. **Komunitní práce vztahuje problémy ke zdrojům komunity**, tak se rozšiřují možnosti lidí ovlivnit to, co se v komunitě děje. Také Hartl (1997: 68-69) mluví o neustálém napětí, které vzniká mezi možnostmi lidí a potřebami a požadavky členů, nezaměřuje komunitní práci jen na problémy, popisuje ji jako metodu **zvládnání sociální změny v komunitě**. Trošku jinak přistupuje Matoušek (2013: 266), ten popisuje metodu sociální práce, která vede k **podpoře** změn v rámci komunity. Změna je ale podle Hartla (1997: 69) vhodná až tehdy, kdy členové nejsou spokojeni s věcmi tak jak jsou nebo dokud se nevyskytne problém. Lidé touží po stabilitě, bezpečí, ze své přirozenosti mají z nového a neznámého obavu. Není to tedy vždy problém, který vyvolá potřebu intervence komunitní práce, ale například i společenská mobilita, která je velmi běžná, komunity musí vycházet s novými lidmi a sociálními skupinami.

Podle Příhodové (2003) je cílem komunitní práce **kompetentní komunita**, zároveň je i zdrojem a prostředkem k řešení problému. To souvisí s dalšími cíli; **zvyšováním odpovědnosti za rozvoj komunity** (Martínek 2008: 166) a Matoušek (2013: 266) přidává motivaci k **řešení společných problémů**. S tím koresponduje tvrzení Řezníčka (1994: 60), který vidí cíl v **mobilizaci občanské svépomoci**. Ta je důležitá, aby se členové **komunit uměli ozvat, uplatňovat svůj vliv v komunitách** a byli schopní **utvářet vlastní životy**. (Packham 2008: 84) Hartl (1997: 71) ještě přidává **umění se rozhodovat**. Komunitní práce se snaží dosáhnout toho, aby si sami členové **identifikovali lokální potřeby** a dosáhli jich. (Packham 2008: 5) Hartl (1997: 71) se k cíli vyjadřuje ještě konkrétněji. Je to zvyšování **tolerance, dobrého sousedství a boření předsudků**.

Stepney (2008:133) mluví o **podpoře sebevědomí komunity**, to se může uskutečňovat teprve za účasti občanů. Podle Packhama (2008:69) je **participace** jeden z hlavních záměrů komunitní práce, jejím principem je podle Martínka (2008: 65) subsidiarita, klíčový pojem občanské společnosti.

Dle Kretzmanna a McKnighta (1993: 8 a 13) má každá osoba schopnosti a dary, které může využít a tím ovlivnit kvalitu svého života, být silným jedincem. Díky jejímu přičinění může sílit i její komunita a její schopnosti porostou. Cestou k silné a úspěšné komunitě je tedy rozpoznání schopností jedinců a jejich rozvoj a také spolupráce se všemi aktéry, nejen s jedinci. Matoušek (2003: 94-95) ale popisuje aktéry komunitní práce jako obyčejné lidi, kteří přísluší k místnímu společenství a nezastávají žádnou významnou společenskou roli, aktéry jsou i lidé nějakým způsobem znevýhodnění nebo potřební.

Každá komunita se může chlubit unikátní kombinací kapacit, na kterých může vystavět svou budoucnost. Nutné je, je zmobilizovat a použít je ve prospěch komunity. (Kretzmanna, McKnighta 1993: 6)

Matoušek (2013: 272) uvádí, že pokud se spojí více aktérů a organizují společně komunitní akce, pomůže to k identifikaci obyvatel se svou komunitou. Hartl (1997: 68-69) tvrdí, že aktivizace aktérů je první krok komunitní práce. Druhý krok je potom posilování hrdosti na členství v komunitě a identifikace s ní. Matoušek (2013: 273) rozděluje proces komunitní práce na čtyři fáze: zjišťování potřeb, jejich analýza, plánování, realizace a zpětné vyhodnocení. Hartl (1997: 69-70) dále uvádí, že je nezbytné plánovat s místními lidmi a zapojit je do procesu rozhodování. To ovlivní jejich životy, zasáhne do okolí, sousedství a komunity obecně. Tím se také učí, jak dosáhnout cílů. Mezi fáze komunitní práce ještě přidává propojování zdrojů. Gardner (1999) dodává, že obnova komunity by nikdy neměla končit.

Proces komunitní práce může vyžadovat i účast profesionálních sociálních pracovníků. (Matoušek 2003: 94-95) Ti mají podle Řezníčka (1994: 60) roli podněcovatelů a organizátorů. Podle Packhama (2008: 72-73) má pracovník podporovat skupinu tak, aby ho dále nepotřebovala a komunitní práci i činnosti směřující ke změně si řídila sama. Hartl (1997: 107) říká, že úspěšná bude komunita jen s účinnou komunikací. Někdo musí plnit roli prostředníka, mediátora a zprostředkovávat komunikaci, ta je důležitá proto, aby se aktéři navzájem vyslechli. Taková osoba může hrát dle Packhama (2008: 72-73) tyto role: „vizionář“, který nabízí možnosti, kam by skupina mohla směřovat a také následné činnosti

a kroky. „Motivátor“, který má inspirovat k zapojení a sám se angažovat. Nebo „katalyzátor“, který vede lidi k tomu, aby objevili, co chtějí nebo potřebují a pak jim pomáhá k tomu cíli najít cestu.

I tak však v České společnosti Matoušek (2013: 269) varuje před řadou limitů komunitní práce. Je jimi malá připravenost lidí řešit společně problémy, způsobená zneužíváním potřeby zapojení se do komunit v minulém režimu a pocit, že řešení je kompetencí někoho jiného. Řezníček (1994: 60) navíc přidává nedostatečnou informovanost obyvatelstva. Hartl (1997: 72) se zabývá nastavením lidí vůbec. Už ve škole učí disciplíně, neučí se řešit problémy nebo jak se zapojit do veřejného života. I později v práci, být dobrým pracovníkem znamená poslouchat nadřízeného. Dle Matouška (2013: 269) i úřady odporují podpoře participace.

1.2.1 Komunitní práce v rámci práce sociální

Dle Matouška. (2013: 268) má sociální práce čtyři metody: práci případovou, práci s rodinou, práci se skupinou a právě práci komunitní. Nachází se na rozhraní sociální práce a sociální politiky, jedná se o sociální politiku, která se odehrává na komunitní úrovni.

Hartl (1997: 48) také dodává, že komunitní práci nelze ztotožňovat s běžnou sociální prací. Je založena na tom, že pro člověka má lidská pospolitost zásadní význam. (Hartl 1997: 70)

Dle Havrdové (dle Gojová 2006: 31) může komunitní práce přispět k přeměně pasivního příjemce sociální pomoci, komunitu chápe jako podporu občanské společnosti.

2 FARNOST

Tato kapitola se věnuje popisu, co je to farnost. Upřesní vnímání pojmu farnost. Teoreticky ukotví, jak má farnost vypadat i to, jak vypadá nebo může vypadat dnes. Věnuje se i tomu, zdali je farnost komunita. Nebude se zde popisovat, jak se má zapojovat ani možnosti, které má. Pouze jak jsou činnosti a povinnosti farnosti, farníků a kněze k vnějšmu světu popisovány v teorii a závazných dokumentech katolické církve.

Dle kodexu církevního práva (kán. 515, §1) je farnost „...určité společenství věřících trvale ustavené v partikulární církvi. Pastorační péče o farnost je svěřena faráři jako jejímu vlastnímu pastýři pod autoritou diecézního biskupa.“ Dolista (2000) uvádí několik důležitých poznávacích znaků farnosti; je to společenství zakořeněné v Bohu, zpřítomnění církve v dané lokalitě a její základní jednotkou. Je to také subjekt práva (nejen podřízený správní orgán diecéze), mající práva a povinnosti k ostatním právním subjektům; k církvi, k obci, státu.

Různé publikace a definice se různí v pojmech farnost a farní obec. Opatrný (2000: 66) tyto pojmy uvádí na pravou míru; farnost je synonymem pro dva výrazy, jednak je to úředně a územně správní jednotka (ve smyslu obce), ale také konkrétní společenství lidí věřících (ve smyslu farní obce). Stejně tak označení slova farníci se dá vyložit třemi různými způsoby: všichni lidé, žijící na území farnosti (i nepokřtění), všichni pokřtění nebo všichni praktikující věřící.

Církev musí plnit určité funkce, aby vůbec byla církví – proto existují čtyři konstitutivní prvky církve; bohoslužebné jednání (**liturgie**), sem patří svátosti, bohoslužby a modlitba, dalším prvkem je **hlásání evangelia**, což znamená předávání svědectví o Bohu nevěřícím. Třetím je **společenství** (Sejkora (2003:18) ho nazývá budování obce), které obnáší sjednocování lidí, realizaci ve vztazích, ekumenickou spolupráci a odstraňování problémů ve společnosti. Posledním prvkem je **služba potřebným**. (Opatrný 2008: 63) Tyto funkce musí splňovat i farnost jakožto základní jednotka církve. Farnost žije spořádaně teprve tehdy, plní-li si všechny tyto funkce. (Doležel 2008: 59) Dále se těmto prvkům (funkcím) bude práce věnovat v další podkapitole.

Graubner (2005: 31-58) uvádí, že žádná farnost ani malá nesmí postrádat přítomnost kněze. Dolista (2000: 58 a 64) se zmiňuje o cíli farní obce, kterým není kvantita členů, ale kvalita víry a lásky a dosažení toho, že si každý člen bude plnit své povinnosti křesťana.

Neugebauer (2000:10) se k tématu vyjadřuje stejně a dodává, že budoucnost farnosti nespočívá v udržení současného stavu či brždění úpadku, ale v rozvoji farnosti jako celku.

Společenská činnost farnosti má dva nutné předpoklady: za prvé ochotu laiků převzít aktivně spoluodpovědnost a vystoupit z pasivity, za druhé schopnost a vůli kněží laiky ke spolupráci vyzývat a jejich vzájemné komunikaci a přispívat nezištně svými vědomostmi k práci v církvi. (Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě, odst. 32) Tuto spolupráci i vyzývání ke spolupráci celou církev ve světě vidí jako nezbytnou také Neugebauer (2000 :18), který dokonce předpovídá katastrofální dopady, pokud tomu tak nebude. Dolista (2000: 56) dodává, že pokud neexistuje komunikace mezi biskupem a farností je to selhání, které způsobuje obrovské škody.

2.1 Konstitutivní prvky a sociální poslání farnosti

Existují dva proudy chápání konstitutivních prvků církve. První uvádí, že je důležitější liturgie a hlásání evangelia, diakonie je potom odsouvána na okraj života církve. Druhý proud chápání neupřednostňuje ani jeden z prvků, ty jsou si rovnocenné, a pokud je jeden potlačován nebo se vůbec neuskutečňuje, je život církve značně ochuzen. Haslinger (dle Opatrného 2008: 66-67) se na tuto problematiku dívá ještě zcela jinou optikou; chápe diakonii jako prvek nadřazený a podkládá to tím, že Ježíšova činnost neobsahovala žádné prvky diakonie, sama jí byla.

Mezi autory, ze kterých tato práce teoreticky čerpala, se najdou zastánci spíše druhého proudu. Například Martínek (2014) nebo Doležel (2008: 61) popisují, že jednota tří funkcí farností je nerozdělitelná, jedna nemůže být opomíjena na úkor druhé. Tři funkce farnosti se navzájem doplňují, farnost žije, pokud naplňuje všechny tři funkce. Praktická láska k bližním a pravdivá víra patří k sobě, pouze hlásat evangelium nestačí. (Doležel 2008: 59)

Na konstitutivní prvky se dá nahlížet ještě i dalšími způsoby. Opatrný (2008:64-67) popisuje, že liturgie, hlásání evangelia a diakonie vytváří trojrozměrný prostor, v němž se může uskutečňovat společenství. Kodex církevního práva (kán. 515, §1) ve své definici považuje společenství za zásadní.

Tato práce se dále bude zabývat jen dvěma prvky, které jsou sociálního rázu; diakonii a budování obce (společenství).

2.1.1 Diakonie

Diakonie znamená službu bližnímu. (Doležel 2008: 59). V oblasti diakonie existuje paleta služeb: doprovázení nemocných, pomoc rodinám a zapojování se do řešení místních sociálních problémů. Také výsledkem těchto činností, jak už bylo řečeno, je vytváření společenství nejen v užším slova smyslu v rámci farnosti, ale i v širším smyslu v celé obci či městě. Křesťanští laici tedy nejenže jsou povoláni ke službě společenství, ale mají jít příkladem svým životem, přístupem, svou připraveností a ochotou pomoci a otevřeností k dialogu (Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě, odst. 28-29).

Diakonie neplatí jen směrem dovnitř farnosti, ale i směrem za její hranice, do světa. Přesto je důležité, aby fungovala i uvnitř, aby mohla jít komunitě příkladem a mohla být schopným aktérem života obce či komunity. Doležel (2008: 64).

Chyby, které se dějí v souvislosti s diakonií v praxi: službu ve farnostech se nedaří nabízet všem v komunitě, ale jsou nabízeny i přijímány členy církve. (Martínek 2008: 170) Dalším problémem může být nahrazení činnosti farní charity institucionální charitou, ve farnosti zřízenou. (Doležel 2008: 64) Neugebauer (2000: 36) dodává: dáváme-li druhým, co my sami chceme, i kdyby to bylo to nejlepší z nás, neznamená to, že skutečně hledáme a dáváme to, co druhý potřebuje, proto je důležité upozorňovat na rozdíl mezi těmito dvěma službami. Farnost nemá předpokládat, vykonávat a pak sklízet nevděk či nezájem, ale musí naslouchat tomu, co se od nich očekává.

2.1.2 Budování obce

“Je totiž třeba zachránit lidskou osobu a budovat lidskou společnost.“ (GS 3)

Dle Opatrného (2000: 72,78) má farnost povinnosti jak k církvi, tak k ostatní společnosti, pro svou obec má zvláštní význam, nemůže žít jen sama pro sebe. Měla by pečovat nejen o veřejné blaho, ale i kulturní a nemovité památky a uchovávat je pro příští generace. Graubner (2005: 31-58) přidává zájem o druhého, sousedy, znalost potřeb druhého a umění pomáhat. Neugebauer (2000: 45) k povinnostem přidává i misijní činnost v obci. Górecki (2000: 84) zdůrazňuje zvláště společenskou funkci farností v malých městech a vesnicích. Spolupráce se společností totiž vede ke vtělení se do jejího života a to i z pohledu oblasti politiky, míru, zachování životního prostředí a spravedlnosti. (Dolista 2000: 61)

V publikaci Farnost na cestě je popsán příběh jedné farnosti, ve které byli všichni farníci velmi aktivní, snažili se hodně modlit a častěji chodit na bohoslužby. Pořád ale farnosti k dokonalosti něco chybělo. Začala správně fungovat až tehdy, kdy se začali aktivně podílet na životě širší společnosti, scházet se svými sousedy a nezištně pomáhat lidem, kteří žili v jejich okolí. Také kněz poznal, že může využít schopnosti farníků a začal je podporovat ve společném budování. (Sejkora 2003: 30–33) Z tohoto příběhu vyplývá, že aktivní budování komunity má vliv na celkovou podobu farní obce, ale je také prospěšné pro místní obyvatele a může také aktivovat činnost občanské společnosti. Budování obce jde ruku v ruce s předešlou diakonií. Samotná diakonie, služba bližnímu by k rozvoji nestačila, potřebná je také aktivní spolupráce a podpora všech občanů. Protože společenství podporuje růst jednotlivců. (1 Kor 10, 23-24)

V dokumentu Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě (odst. 138) je psáno o nutné podpoře ekumenické spolupráci ve farnostech. V místě kde se nachází víc církevních obcí je dle Martínka (2008: 171) nezbytné, aby byli vzájemně propojeni, jinak se komunitní práce nemůže uskutečňovat. Komunitní práce jde ruku v ruce s občanskou společností, která je pro budování obce nezbytná.

2.2 Farnost a komunita

Farnost je komunitou ve smyslu shromáždění lidí stejného zájmu (Barker dle Gojová 2006: 12) a to praktikujících věřících, kteří se scházejí v rámci katolické církve. Dle Matouška (2003: 92-93) jsou totiž komunitou i lidé, kteří spolu kooperují v jedné instituci. Graubner (2005: 12) popisuje společenství věřících (farní obec) ve smyslu faráře a farníků jako komunitu. Podle Gardnera (1999) farnost komunitou může být a nemusí. Nicméně ve svém výčtu uvádí i náboženská společenství.

Farnost nese společné znaky s komunitou (společně obývané nebo sdílené území, ve kterém jsou lidé ve vzájemné interakci a usilují o společný rozvoj). (Jarvis dle Hartl 1997: 24) Dle Matouška (2013: 266) lidé v komunitě mají společné hodnoty, vytváří si vlastní identitu a má různorodou jednotu. (srov. Neugebauer 2000: 19) K jednotě se jasně vyjadřuje i katolická církev: Farnost by měla, jako církev, nést jednotu božských osob (Nejsvětější trojice) a spojovat lidské rozdílnosti „Ať jsou všichni jedno, jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, tak i oni ať jsou jedno v nás“ (Jan 17,21). Farnost se má také snažit o neustálý rozvoj a zapojovat se do širšího společenství (Dolista 2000: 54). Stejně tak

komunita není statická, může se různými vlivy měnit. (Mattessich, Monsey, Roy dle Matoušek 2013: 265)

Proč by se farnost měla zapojovat do širší komunity je již popsáno v kapitole 2.1.2 Budování obce, je to také proto, že součástí židovsko-křesťanské tradice je péče všech členů komunity o její fungování. Nejde tedy o svobodné rozhodnutí jednotlivce, jestli se zapojí do komunity, ale o povinnost každého, kdo se řadí k božímu lidu. (Martínek 2008: 65)

Farnost se většinou rozkládá na území několika farností a obcí. Hartl (1997: 73) uvádí velikost zvládnutelné lokality, tj. cca 500 lidí. To znamená, že obce se dělí na více lokalit, komunit. Srovnáme-li to s ideální velikostí farnosti dle Sejkory (2003: 25), to je 500 – 1000 obyvatel a přidáme ještě fakt, že v dnešní době je normální, že jeden farář spravuje více farností, je jasné, že farnost se většinou bude rozkládat na větším počtu komunit. Farnost ale stále může být aktérem ve všech komunitách, do kterých zasahuje. Dle Dolisty (2000: 54) je farní obec úzce spojena s politickým fenoménem (město, vesnice, obec).

2.2.1 Farnost a obec

Dle Opatrného (2000: 76-77) se postoje farnosti k vesnici, městu či obci různí. Od izolace a nezájmu, kdy farní obce vnímá své spoluobčany a světskou správu pouze tak, kde se jí pozitivně nebo záporně dotýká. Tento postoj nikomu neubližuje, ale ani nikomu neprospívá. Druhým postojem je sebezprezentace jako nepřehlédnutelný prvek v obci, který by měl být všude vidět, nehledě na reálných potřebách či vůli občanů. Tento postoj však může vzbuzovat klamný dojem farnosti, že z hlediska rozvoje farnosti a svých povinností jakožto věřících, již udělali dost. Ostatními v obci pak může být tato farnost chápána jen jako instituce starajíc se o kulturní hodnoty a tradice, jako historická reminiscence nebo jako zajímavý, ušlechtilý, folklórní prvek.

Neugebauer (2000: 26-28) zmiňuje také důležitost propagace činnosti farnosti i pomocí medií, aby se o tom širší okolí dozvědělo. Upozorňuje na nutnost hovořit jazykem dnešní doby, tak, aby to odpovídalo dnešnímu způsobu myšlení. Doležel (2008: 67) popisuje, že i když farnost například nabízí službu potřebným, nemusí to stačit. Farníci se potom musí osobně angažovat a oslovovat jedince, ke kterým je pomoc směřována, aktivně komunikovat s komunitou.

2.2.2 Farnost a komunitní práce

V kapitole 1. 2 jsou popsány základy komunitní práce, její cíle, principy a krátce i její jednotlivé kroky. Tato kapitola se bude zabývat hlavně komunitní prací ve farnosti a její motivací.

Podle Matouška (2001: 35-36) je křesťanství sociální náboženství, pro které je důležitá snaha o zlepšování mezilidských vztahů a podmínek života ve společnosti. Farnost je základní jednotkou církve. (Dolista 2000: 49) Martínek (2008: 168-169) vnímá ve farnostech velký potenciál, má prostor i příležitost pro setkávání a vzájemnou podporu skupin i jednotlivců, tím naplňuje základní principy komunitní práce, dokonce i když úmyslně komunitní práci nevykonává. Dle Martínka (2008: 65) je povinností, ne svobodným rozhodnutím, všech, kteří se považují za součást Božího lidu, pečovat o komunitu a její fungování. Farnost může být iniciátorem komunitní práce, důležitým aktérem a zdrojem kapacit komunity. Komunitní práce totiž vztahuje problémy právě ke zdrojům komunity.

Farnost se může stát subjektem komunitní práce v užším slova smyslu, když bude otevřená všem dalším subjektům komunitní práce (nejen příslušníkům vlastní církve) a bude s nimi spolupracovat. (Martínek 2008: 168-169) V místě, kde se nachází víc církevních obcí, je nezbytné, aby tito dva aktéři byli vzájemně propojeni, jinak se komunitní práce nemůže uskutečňovat. (Martínek 2008: 171)

Aby mohla komunitní práce ve farnosti fungovat, záleží na klíčové osobě, tou by měl být nejlépe farář. Ten by měl mít informace o principech komunitní práce a být schopný motivovat členy obce a navázat kontakt s dalšími klíčovými subjekty komunitní práce a dohodnout se na oblastech budoucí spolupráci Martínek (2008: 168-169) Hartl (1997: 107) udává, že bez účinné komunikace nemůže být komunita úspěšnou.

Problémem komunitní práce ve farnostech na území České republiky dle Martínka (2008: 171-172) je, že není komplexní, mnohdy naplňuje jen některé ze znaků. Často chybí výzkum a analýza potřeb. Neugebauer (2000: 36) upozorňuje, že když farnost někomu nabízí službu, kterou uzná za vhodnou, ale nezjišťuje, zda je to skutečně to, co ten dotčený potřebuje, nemusí vykonat nic dobrého. Zdůrazňuje důležitost naslouchání.

Diakonii ve farnostech se nedaří nabízet všem členům komunity, ale jsou nabízeny i přijímány jen členy církve, což plně neodpovídá principům komunitní práce.

(Martínek 2008:170) I Gardner (1999) potvrzuje, že sdružení, které jsou sama komunitami, si nedokážou uvědomit vztah k větším celkům, do kterých náleží.

2.3 „Složky“ farnosti? / Kdo patří do farnosti?

Otázkou také je, (ať už katolické farnosti vnímají sami sebe jako komunitu nebo jako součást komunity), kdo všechno do farnosti patří a kdo má být podle nich do farního života zapojován.

Dle Góreckého (2000: 91) do farnosti patří lidé, kteří na jejím území bydlí nebo se na něm přechodně zdržují. Za žádných okolností nelze službu omezit jen na věřící. (Pokud se v této práci bude zmiňovat slovo „věřící“, tak ve smyslu členů katolické církve.) Farnost a okolní svět nemůžou žít izolovaně. (Graubner 2005: 57)

Dle Graubnera (2005: 13-14) to jsou aktivní věřící, pravidelní i občasní účastníci bohoslužeb, všichni pokřtění, sympatizanti a hledající, ale i tzv.: „nevěřící“ čili ti, kteří mají být teprve evangeliem osloveni. Dle kodexu církevního práva (kán. 204-206) se do církve zvláštním způsobem řadí i katechumeni, osoby, které se připravují na křest. V dokumentu Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě (odst. 138) je psáno také o ekumenické spolupráci ve farnostech. Do farnosti jsou tudíž řazeni i příslušníci jiných církví a společenství.

Tvrzení, že do farnosti jsou zváni a patří všichni, potvrzují Sejkora (2003: 12) i Matoušek (2001: 35-36). V křesťanství nejde jen o vztah jedince k vyšší moc, nepostradatelná je i snaha o budování mezilidských vztahů a společnosti. Zahrnuje všechny bez rozdílu vyznání či národnosti. „Všichni lidé jsou voláni do nového Božího lidu... Tento jediný lid je přítomen ve všech národech země.“ (LG 13) Ve Formaci kněžích (Česká biskupská konference 2008: 41) je také zmíněno, že církev musí navázat dialog se světem, ve kterém žije.

Farnost by měla, stejně jako církev, nést jednotu božských osob (Nejsvětější trojice) ve smyslu spojování všech lidských rozdílností. „Ať jsou všichni jedno, jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, tak i oni, ať jsou jedno v nás“ (Jan 17,21). Což souvisí s komunitou. Matoušek (2013: 266) popisuje, že si komunita utváří vlastní identitu i různorodou jednotu. Neugebauer (2000: 19) ale zdůrazňuje rozdíl mezi jednotou a uniformitou. Jednota totiž podporuje svéráznost a různost.

2.3.1 Kdo je „nevěřící“?

„Nevěřící“ jsou podle Graubnera (2005: 13, 64) ti, kteří mají být teprve evangeliem osloveni nebo ti, kteří jsou „mimo církev“. Dle Neugebauera (2000: 9) se do skupiny „nevěřící“ mohou řadit i pokřtění, kteří ale kromě křtu neměli s církví žádný jiný kontakt.

Je nutné, aby komunikace a vůbec vztah s nevěřícími či s lidmi příležitostně spolupracujícími byla ze stran farnosti nějak definovaná. Farníci mají objevovat vzájemnou jednotu a uvědomit si, že církev není jen pro pokřtěné, ale pro celý svět. (Sejkora 2003: 42-43)

2.3.2 Role křesťanských laiků ve farnosti a komunitě

Laik je dle katechismu katolické církve (čl. 897) označení pro všechny věřící křesťany kromě duchovních a řeholníků. V kodexu církevního práva (kán. 204-206) je dále věřící popisován, jako člověk, který byl pokřtěn a účastní se na poslání církve ve světě. Společenství věřících křesťanů trvá v katolické církvi, tu řídí Petrův nástupce (papež) a biskupové.

Úkolem křesťanských laiků je aktivně se zapojit do fungování a růstu farnosti, ale také se mají snažit zapojovat i další členy komunity. (Graubner 2005: 13-14) S tím souhlasí i Sejkora (2003: 14) a vybízí, k podpoře a umožnění farníkům, které jen nesměle nabízejí své služby.

Křesťanští laici jsou dle publikace Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě (odst. 28-32) ideálně otevření k dialogu, ochotní pomáhat, jdou svým životem příkladem a přispívají svými vědomostmi nezištně k práci v církvi.

Pokud je to možné, věřící ve farnosti dále participují na sociálním dění a vzestupu obecného blaha a účastní se veřejného života. (Katechismus katolické církve, čl. 1913-1915). Graubner (2005: 570) ještě zmiňuje zapojování do politického života a občanského života, zdůrazňuje také spoluzodpovědnost za společnost. Dolista (2000: 56) byť je svým výčtem komplexnější, se s ním shoduje.

V publikacích jsou popsány také formy zapojení se farníků do běhu farnosti (např. do ekonomických, pastoračních rad farnosti a dalších aktivit (Graubner 2005). Práce se těmito činnostem ale nebude věnovat, je zaměřená spíše na služby a činnosti vně farnosti.

Důležitým aspektem života laiků je spolupráce s pastýři ve službě společenství, každý z nich si má také vážit představitelů pověřených starat se o obecné dobro. (Katechismus

katolické církve, čl. 910 a 1880) Graubner (2005: 18) zdůrazňuje roli kněze jako otce farní rodiny a také vzájemnou součinnost kněze a farníků. Farář je sice určen ke službě farnímu společenství, zároveň však i farníci mají povinnosti svému farnímu otci.

2.3.3 Role kněžích ve farnostech

Laiky jsem vymezila v předchozí kapitole, ti členové církve, kteří se jimi nenazývají, jsou z Božího ustanovení posvátnými služebníky, duchovními. (Katechismus katolické církve, čl. 934) Svátost kněžství, je účast na poslání Kristově. (Katechismus katolické církve, čl. 1591) Jsou spojeni s biskupy a zároveň na nich závisí, ti jim svěřují odpovědnost za určité farní společenství. (Katechismus katolické církve, čl. 1595) Kněží, kterým byla biskupem tato odpovědnost svěřena, se nazývají faráři (Graubner 2015: 17 a 64) a osobu biskupa tu zastupují. Kodex církevního práva (kán. 521 § 1) určuje, že aby někdo mohl být ustanoven farářem, musí být knězem.

Úkol kněžích je služba ve jménu Krista uprostřed společenství. (Katechismus katolické církve, čl. 1591) Dolista (2000: 54-57) zmiňuje důležitost rezidence faráře ve farnosti a že činnosti kněze mají stmelovat členy farnosti i farnosti navzájem. Uvádí také výčet povinností kněze ve farnosti. Nebudu se věnovat těm duchovním (hlásání evangelia, vedení liturgie, svátosti atd.) ale těm směřujícím ke komunitě; péče o chudé, nemocné, staré, o lidi v nouzi nebo podpora misijních aktivit. Zajímavou činností kněze je rozpoznávání jednotlivých charizmat svých farníků a jejich rozvíjení. Charismata dle Neugebauera (2000: 37) jsou nástroje k plnění úkolů, které mají pokřtění ve světě. Doležel (2008: 61) dodává, že se nejedná o žádné „zázračné síly“, jak je to mnohdy chápáno, ale prostředky ke vzájemné službě.

Górecki (2000: 93) uvádí, že předpokladem i podmínkou úspěchu vedení farností je poznání farníků, dialogický přístup k věřícím a otevřenost faráře pro spolupráci. Graubner (2005: 18) také vyzdvihuje vzájemnou součinnost kněze a farníků a zdůrazňuje roli kněze jako otce farní rodiny. Farář je určen ke službě farnímu společenství, zároveň však i farníci mají povinnosti svému farnímu otci. Dle Katechismu katolické církve (čl. 910) jsou laikové povolávání ke spolupráci se svými pastýři ve službě. Společně pak usilují o jeho růst. Graubner (2005: 18) dále píše: „Žádají-li farníci kněze proto, že se nemá, kdo postarat o jejich padající kostel, pak jim kněze nedám. Nemám tolik kněží, abych z nich dělal opraváře, kostelníky, uklízeče a pradleny. Jestliže se ve farnosti nenajdou lidé, kteří by

takové služby zastali, pak si vlastního kněze nezaslouží.“ Tato citace otevírá některé otázky. Chápu, že autor dává důraz na podíl farníku na chodu činnosti. Znamená ale vždy, že když tyto činnosti farníci nejsou schopni zastat sami, vlastního faráře si nezaslouží? Co potom tvrzení z Bible, že zdraví lékaře nepotřebují? (Mt 9,12) Má se tedy farář do těchto správcovských činností vůbec zapojovat? A pokud ano, v jaké pozici se kněz vůbec nachází? Koordinátor, iniciátor, realizátor, nebo spolupracovník?

V publikaci *Farnost na cestě* se mi nabízí částečná odpověď: Farář má na starosti hlavně koordinaci a informování farnosti, a to i směrem k děkanátu a diecézi a podporuje růst farnosti jako takové. (Sejkora 2003: 35) Opatrný (2000: 79) ještě dodává, že úkolem faráře nemusí být vymýšlení, pořádání a realizace činností, ale má podněcovat a zajistit dostatečný prostor pro ty, kdo ve farnosti žijí. Má zabránit tomu, aby aktivní neutlačovali ty méně aktivní, tak aby byl prostor rozdělen spravedlivě mezi všechny. Plní tedy role iniciátora, koordinátora, facilitátora, v některých případech i mediátora.

V této části je zajímavé zmínit důležitost vůdčích osobností komunity dle Matouška (2003: 261-262), podle něj je to člověk či lidé respektováni komunitou, jsou nepostradatelným informačním zdrojem o místních problémech a potřebách. Jejich role je taktéž důležitá při plánování i realizaci rozvoje komunity. Matoušek popisuje, že může jít mimo jiné právě o faráře a duchovní. Řezníček (1994: 61) dodává, že mít povědomí o tom, kdo je takovou osobou v komunitě a být s ní v kontaktu je pro sociální komunitní práci nezbytné.

Kodex církevního práva (kán. 521 §2) popisuje vlastnosti a ctnosti, kterými by měl farář disponovat, jako je zdravá nauka a dobré mravy, horlivost o duše a obecné schopnosti potřebné k vedení farnosti.

2.3.3.1 Vzdělávání kněží v činnosti ve farnostech

Kapitola, která popisuje vzdělávání kněží v České republice, je zde uvedena, protože kněží ve farnostech mají velké množství povinností, které vyžadují řadu kompetencí, některé jsou dále uvedeny, jiné byly jmenovány v předešlé kapitole. Zajímá mě, zda a jak jsou kněží připravováni na roli budovatele komunity.

Dle *Formace kněží* (Česká biskupská konference 2008: 20) existují čtyři druhy formace: lidská, duchovní, intelektuální a pastorační. V této kapitole mě zajímá hlavně pastorační rovina. Dle *Formace kněží* (Česká biskupská konference 2008: 15-16) kněžské povolání obsahuje i komunitní požadavky, což je sdělení, pro tuto práci velmi důležité,

znamená to, že je kněz odpovědný nejen lidu, jemuž je pastýřem (farníkům), má také ale určité povinnosti mimo farní společenství v širší komunitě a to v různých podobách; ekumenický a mezináboženský dialog a dialog s nepraktikujícími, spolupráce mezi církvemi a apolitická společenská angažovanost s využitím sdělovacích prostředků. Kněz má být aktivní také v celé diecézi, ve spolupráci se svými spolu-kněžími. (Česká biskupská konference 2008: 16-18)

Budoucí kněz má být schopen předávat víru, budovat a vést farnost, povzbuzovat věřící k službě, vést k náboženské socializaci, podporovat obnovu církve a evangelizaci okolního světa. Předpokládá se i schopnost vyjadřovat se a komunikovat. (Česká biskupská konference 2008: 56)

Doležel (2008: 60) zmiňuje často opomíjenou důležitost účasti bohoslovce (budoucího kněze) na dobrovolných diakonických aktivitách ve farnosti, kde je na praxi.

V dokumentu také několikrát zmiňují, že formace kněží má být celoživotní jako přirozená a nezbytná část zrání lidské a kněžské osobnosti. (Česká biskupská konference 2008: 29)

2.4 Různé typy a ideální velikost farností

Graubner (2015: 28-31) rozděluje farnosti do několika typů s různými strukturami a v různých územních velikostech: Typy farnosti jsou zde uvedeny, kvůli klíči výběru respondentů do výzkumu.

- Farnost s jednou obcí a jedním kostelem – má jednoduchou strukturu, ale takových je stále méně,
- městská farnost – v jednom městě se nachází vícero farností, tímto typem farnosti se práce nebude zabývat,
- farnost mající navíc i řeholní kostel – tímto typem farnosti se práce nebude zabývat,
- velká farnost s více obcemi a více kostely
- jeden kněz má více malých farností
- jeden kněz má více větších farností.

Dle Sejkory (2003: 25) by farní obec neměla být ani velká ani malá, hlavně kvůli praktickým důvodům poskytování služeb a přiměřenému osobnímu prostoru pro jednotlivce. Ideální počet je 500-1000 osob. Když je větší, je lepší rozdělit farnost do menších „okrsků“.

Dnešní situace je ale taková, že existuje hodně velkých farností, které má na starosti jen jeden farář nebo sám spravuje více farností. (Sejkora 2003: 29) Dle statistiky z roku 2000 vycházel jeden kněz na 2500 katolíků. Neugebauer (2000: 10). V olomouckém děkanátu vychází 1 diecézní kněz na 1212 katolíků.¹

¹ Arcidiecéze olomoucká – Děkanát Olomouc [hlavní webová stránka]. Dostupné z: <http://www.ado.cz/obsah/dekanat-olomouc> [posl. akt. neuvedeno] [cit. 9. 3. 2016].

3 OBČANSKÁ SPOLEČNOST V KOMUNITĚ A KOMUNITNÍ PRÁCI

V této kapitole je uvedeno, jak souvisí občanská společnost s komunitní prací a farností. Vývoj komunitní práce a občanské svépomoci má své kořeny v křesťanství. Občanská společnost je založena na principu svépomoci a subsidiarity a je velmi důležitá pro komunitu a její fungování. Občanská společnost navíc aktivizuje aktéry v komunitě.

Matoušek (2003: 129) definoval občanskou společnost jako společenský sektor, který je vytvářen jednáním občanů, které vychází z místních potřeb a zájmu, ty většinou nejsou politicky reprezentovány. V Katechismu katolické církve (čl. 1882) je občanská společnost popsána jako nutná podpora obecného blaha a účast na společenském životě. Waltzer (2002: 37-39) dodává, že občanská společnost je oblastí svobodné volby a participace v komunitě. Pokud se jednotlivci a skupiny podílejí na občanské společnosti, není možné se vyhnout konkurenci, což ale může vést paradoxně k větší jednotě, pokud budou aktéři k sobě navzájem tolerantní. Občanská společnost je silná, když je silný jedinec.

Matoušek (2003: 129) tvrdí, že prostor mezi občanem a makrostrukturami společnosti spojuje právě občanská společnost. Jejími aktivními složkami jsou členové komunity, kteří mezi sebou navazují vztahy a spolupracují ve skupinách, tyto skupiny a jedinci jsou zvyklí spolupracovat, stávají se aktéry občanské společnosti. Waltzer (2002: 37-38) Seligman (2002: 13-14) v souvislosti s tím mluví o neustálé otázce občanské společnosti; jak implementovat zájmy jedince do cílů společnosti a naopak jak zajistit, aby touhy jedince korespondovaly se zájmem společnosti.

Subsidiarita je klíčový pojem k utváření občanské společnosti, jedná se o realizaci společenských aktivit, které jsou nezávislé na státu. Waltzer (2002: 41) Subsidiarita vyzdvihuje identitu jedince, jeho svobodu a odpovědnost, oblast politické moci ho má pouze podporovat a vytvářet mu dobré podmínky pro uskutečňování jeho schopností. (Míčka 2013) Walzer (2002: 41) dodává, jak je důležité klást na jedince a další aktéry občanské společnosti zodpovědnost. Říká, že „my“ neuděláme nic, každý musí nést odpovědnost za svůj život. Dle Míčky (2013) se na individuální odpovědnost v oblasti křesťanského sociálního myšlení klade stále větší důraz, aby se upozorňovalo na principy subsidiarity i solidarity v kontextu rozvoje občanské společnosti.

Dle Míčky (2013) samotný pojem subsidiarita vzešel do širšího povědomí právě kvůli církvi, ta se touto zásadou dle Katechismu katolické církve (čl. 1883) řídí. Dá se říct, že

církev přímo vyzývá věřící k občanské společnosti ve farnostech, které jsou zpřítomnění církve v lokalitě. (Dolista 2000: 49) Farníci mají aktivně působit hlavně ve svém nejbližším okolí, ve své komunitě, obci. (Martínek 2008: 164-165) Tímto zapojením do společenského života napomáhají k budování občanské společnosti a svépomoci. Hartl (1997: 76) píše, že svépomoc existuje, pokud se lidé zapojují do řešení vlastních problémů. Řezníček (1994: 60) chápe mobilizaci občanské svépomoci jako cíl komunitní práce a také Havrdová (dle Gojová 2006: 31) chápe komunitu jako podporu občanské společnosti. Podle Martínka (2008: 65) je jedním z hlavních principů komunitní práce subsidiarita, klíčový pojem občanské společnosti.

Věřící jsou k budování společnosti vyzýváni neustále. Například Katechismus katolické církve (čl. 1913-1915) je ponouká k participaci na sociálním děním, veřejném životě a na vzestupu obecného blaha. Sejkora (2003: 30-33) přidává, že pokud se věřící ve farnosti skutečně na tomto díle podílejí, ovlivňuje to nejen místní obyvatele ale i celou občanskou společnost. Neugebauer (2003: 37) vyzdvihuje roli kněžích jako spolubudovatelů obecného blaha při objevování a rozvíjení charizmat svých farníků.

Občanská společnost v České republice je závislá na státu a evropských zdrojích, brzdí ji špatná a nedostatečná legislativa i korupce a angažovanost vlastních občanů je velmi nízká. Česká občanská společnost je budovaná bez vědomí historických souvislostí a snaží se hledat vzory spíše v zahraničí, taková společnost je nutně slabá. Doležalová (2013)

Dle Sokola (2013) zaznamenala občanská společnost největší rozkvět v letech 1870 až 1914, kdy nejvíce vznikaly svépomocné organizace, naopak podle Doležalové (2013) sahá tradice svépomocných dobrovolných aktivit mnohem dál do minulosti. Zdůrazňuje podíl křesťanství a principu lásky k bližnímu na vzniku veškerých dobrovolných a svépomocných aktivit a dalších projevech lidské solidarity ve společnosti. Sokol (2013) zmiňuje křesťanství nebo konkrétněji katolickou církev v jiných souvislostech; kvůli vnitřně a myšlenkově slabé církvi, která podporovala v době národního obrození rakouskou politiku, skončila dříve velmi významná role farářů.

Dle Sokola (2013) nízká angažovanost občanů ve společnosti a nedůvěra české společnosti vůči politice souvisí s komunistickou érou. Doležalová (2013) však také zmiňuje zásadní zlom v meziválečném období, kdy se stát začal více angažovat v sociálních otázkách a tím už tehdy postupně a nevědomky vytěsňoval mezilidskou solidaritu. Přesto však Sokol popisuje, že solidarita má v dnešním sociální politice velký význam, klade důraz na hodnoty malého člověka a sociální jistoty.

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

4.1 Cíl výzkumu

V rámci výzkumu by mělo být zodpovězeno na otázku, jak konkrétně farnost naplňuje komunitní práci popřípadě, co ji podněcuje.

Záměrem výzkumu je zjistit, co může mít vliv na zapojování farnosti do komunitní práce.

Výzkum se také zaměřuje na vztah obce a farnosti, co obnáší a co může mít vliv na jeho fungování.

4.2 Výzkumná otázka

Jakou roli má nebo jakou by mohla mít farnost v komunitní práci?

Zkoumáno z perspektivy církevních představitelů, konkrétně tedy farářů katolické církve konkrétních farností.

4.3 Popis použitých metod

Hendl (2008: 34) říká, že výzkumnou metodou může být indukce nebo dedukce, pomocí kterých se dají chápat dva typy vztahů mezi daty a teorií v empirickém výzkumu. Při použití dedukce se odvodí tvrzení z teorie a porovná se s daty. Naopak když z dat vznikne tvrzení, může se mluvit o indukci, z těchto tvrzení pak může vzniknout teorie. Ve své práci jsem použila deduktivně induktivní metodu. Při procesu sbírání dat jsem využila polo-strukturovaný rozhovor. Tedy už před rozhovorem jsem musela mít připravené a teoreticky vymezené okruhy výzkumu.

V této práci získávám data pomocí kvalitativního výzkumu, to je dle Strausse a Corbinové (1999: 10) výzkum, který není založen na získávání výsledků pomocí statistických procesů, nebo dalších způsobů kvantifikace. V kvalitativním výzkumu se předem určí téma výzkumu a výzkumné otázky, kterými se bude výzkum zabývat, tyto otázky se na rozdíl od kvantitativního výzkumu mohou měnit během sběru dat a jejich analýzy. Výzkumník vyhledává a analyzuje všechny informace, které mu mohou více osvětlit výzkumnou otázku. (Hendl 2008: 48) Musí se také umět vyhnout zkreslení a získat

spolehlivé údaje a kriticky je zanalyzovat. Musí mít schopnost abstraktního myšlení a dobré pozorovací a komunikační dovednosti. (Strauss, Corbinová 1999: 11)

Ze základních přístupů kvalitativního výzkumu byla pro práci nejvhodnější zakotvená teorie. V tomto přístupu musí vznikající teorie vycházet z dat, které byly získány během výzkumu, v těch je ukotvena. Výzkumy bývají zaměřeny na jednání jedinců a procesy v prostředí, cílem je přijít s novou teorií pro zkoumané fenomény. Jedná se tedy o kontext objevování. Zakotvenou teorii nelze ohraničit jasnými pravidly, výzkumník je nucen jednat intuitivně. Hendl (2008: 123-125) V tomto přístupu výzkumník nezačíná s teorií, kterou ve výzkumu ověřuje, ale zabývá se zkoumanou oblastí a čeká, až se samo vynoří to, co je významné. (Strauss, Corbinová 1999:14)

Autoři také hovoří o plánu výzkumu. Strauss a Corbinová (1999: 21-22) na začátek uvádějí určení si **výzkumného problému**. Ten by měl vzbudit zájem výzkumníka a být zároveň neprobádaný a podstatný. Neprobádanou oblast můžeme najít v literatuře nebo v osobní či profesní zkušenosti. Hendl (2008: 143) navazuje dalšími kroky; určit si **účel**, důvod, proč ho chceme dosáhnout a proč je ho třeba, **konceptuální rámec** – o co se budeme teoreticky opírat a **výzkumnou otázku**, na kterou je potřeba najít odpověď, abychom dosáhli cíle. Dále to jsou **metody a zvolení technik výzkumu** – cesty, jak budeme sbírat a zpracovávat data, **strategie výběru respondentů a validita** – vyloučení alternativních vysvětlení našich výsledků.

Miovský (2006: 159-160) popisuje polo-strukturovaný rozhovor, na ten je potřeba technicky se připravit. Tazatel má dopředu vytvořená závazná schémata, jsou to okruhy otázek, na které se chce v rozhovoru ptát (tzv. jádro rozhovoru). Může klást i doplňující otázky, aby se ujistil, že se s respondentem správně pochopili. Musí ale neustále směřovat k výzkumné otázce, nejde se odchýlit. Hendl (2008:174) popisuje výhody: tazatel má zajištěno, že se bude mluvit o všech tématech, které je nutné probrat, má větší volnost ve formulaci otázek dle situace, může tak hospodařit výhodně s časem rozhovoru a má ulehčené srovnávání jednotlivých rozhovorů. Díky stanoveným okruhům je snazší udržet směr rozhovoru a zároveň nechává volnost i dotazovanému. Scénář rozhovoru tohoto výzkumu se nachází v příloze.

4.4 Popis výzkumného souboru

Výběr výzkumného souboru se v této práci řídil dle **předem dané struktury výběru**, kdy jsou kritéria výběru předem daná a nejsou závislá na výsledcích výzkumu (Hendl

2008: 149). Miovský (2006: 135) to nazývá **metodou záměrného výběru**, kdy si respondenty vybíráme podle jejich určitých vlastností. Právě ta vybraná vlastnost nebo stav (například příslušnost k určité sociální skupině) je oním kritériem a výzkumník vyhledává ty jedince, kteří ho splňují.

K popisu klíče výběru výzkumného souboru a respondentů v této práci: farnosti byly vybírány z Olomouckého děkanátu, ve kterém je 29 farností a 102 kostelů a kaplí². Protože se tato práce zabývá menšími obcemi a městy, kde komunity fungují na tradičnější bázi, nefigurují ve výzkumu farnosti ve městě Olomouc a farnosti jimi spravované. Ve výběru také hrála roli návaznost na výzkum v mé absolventské práci, předmětem obou výzkumů jsou stejné vybrané katolické farnosti.

V kapitole 2.4 mám rozdělené typy farností dle Graubnera (2015: 28-31). Vyloučila jsem farnosti s jednou obcí, (protože do absolventské práce musely být vybrány farnosti s větším počtem obcí), městské farnosti a farnosti, které mají navíc i řeholní kostel (aby během zkoumané farnosti ovlivňovaly ještě jiné entity). Zbylo tedy 8 farností, většinou velké farnosti s více obcemi a více kostely nebo spojené farnosti různých velikosti, které má na starost jeden kněz.

- Farnost Velká Bystřice a Hlubočky
- Farnost Dub nad Moravou a Charvátý
- Farnost Velký Týnec
- Farnosti Doloplazy, Tršice a Velký Újezd
- Farnosti Slatinice, Těšetice a Drahanovice
- Farnost Hněvotín

Respondentem byl vždy katolický farář z místní farnosti. Mapa Olomouckého děkanátu s vyznačenými farnostmi se nachází v příloze.

4.5 Způsob zpracování dat

Hendl (2008: 245-251) uvádí, že v zakotvené teorii se používá teoretické vzorkování, které slouží k výběru datového materiálu. Důležité je dojít ke zobecnění, jenž je podložené získanými daty. Dále se dá vytvořit i abstraktnější teorie, která zahrne více oblastí. Analyzovaný materiál se opakovaně zpracovává v teoretickém kódování – empirické

² Arcidiecéze olomoucká – Děkanát Olomouc [hlavní webová stránka]. Dostupné z: <http://www.ado.cz/obsah/dekanat-olomouc> [posl. akt. neuvédno] [cit. 9. 3. 2016].

indikátory (kódy) jsou podřazené latentním kategoriím, ty pak mohou směřovat k jedné ústřední kategorii, tvořící jádro analyzovaných dat.

V zakotvené teorii dle Hendla (2008: 245-251) rozlišujeme tři typy kódování. Kódování je proces rozkrytí dat, aby výzkumník mohl proniknout k indikátorům a kategoriím. Typy kódování od sebe nemusí být striktně odděleny. **Otevřené kódování** zkouší odhalovat v přepsaných rozhovorech či poznámkách určitá témata, která mají vztah k výzkumné otázce a teoretickým východiskům. Cílem tohoto kódování je získat seznam témat, pak ho dále třídit, organizovat a doplňovat. Čím abstraktnější je kategorie, tím snazší bude navrhování teorie. **Axiální kódování** je jakási pojmová analýza, výzkumník se zamýšlí nad příčinami, důsledky, interakcemi a procesy. Tvoří si osy a propojuje jednotlivé kategorie. K tomuto typu kódování je potřeba teoretický rámec, aby bylo propojování vhodné. Třetí typ **selektivní kódování** na axiálním navazuje. Podle Miovského (2006: 230) dále vztahy mezi kategoriemi ověřuje, prohlubuje, rozvíjí a popisuje. Snaží se najít centrální kategorii. Selektivní se od axiálního liší hlavně zvýšenou abstrakcí.

Dle Miovského (2006: 230) jsem ve své práci začala otevřeným a pokračovala až k selektivnímu. Poté jsem postupovala podle těchto pěti kroků: vytvoření kostry příběhu, přiřazení kategorie do vztahů, popsání vztahů mezi kategoriemi, ověření těchto vztahů s teoretickými východisky a doplnění upřesnění kategorie.

4.6 Výsledky

V této kapitole jsou řazeny výsledky dle kategorií jednotlivých skupin otázek v polostrukturovaném rozhovoru.

V teoretické části je popsána komunitní práce ve farnosti a její vztah k sociální práci. Ve výsledcích tyto vztahy a souvislosti nejsou tolik patrné, odvíjí se to od stavu komunitní práce ve farnostech a informovanosti o ní. Některé činnosti a aktivity ve farnostech však odpovídají principům komunitní práce. Toto téma se bude více rozebírat v diskuzi.

4.6.1 Vztah a spolupráce farnosti a obce

Tato kapitola bude o vztahu obce a farnosti, o tom, co si navzájem mohou nabídnout a co ovlivňuje jejich vztah.

Když byla respondentům položena otázka týkající se spolupráce farnosti a obce, kněží začali v první řadě mluvit o finanční podpoře či opravách církevního majetku, které financuje obec. Zajímavé bylo, že ve smyslu spolupráce více mluvili o tom, co obec může udělat pro ně, než naopak. Na to, co farnost může poskytnout obci, jsem se tedy doptávala zvlášť (viz níže). Respondenti se shodovali, že obec farnost potřebuje kvůli finanční podpoře:

*„Občas potřebujeme zastupitele, vybavujeme kostel, takže příspěvky, je potřeba s nimi jednat.“
„Církev potřebuje obec, co se týče finanční podpor.“*

Dále říkají, že farnost sice potřebuje finanční podporu ze strany obce, obec to ale dělá ve svůj vlastní prospěch.

„Na všech stránkách obcí je na fotce kostel. Přesně tak. Tak když oni se chlubí tímto kostelem, tak aby taky něco v tomto směru dělala. Ta obec by měla podporovat po té finanční stránce, to není tak velký problém, totiž ten kostel jim nikdo nevezme, ten zůstane v obci.“

Další sféra spolupráce je technická podpora ze strany obce.

„Teď tu máme kácet stromy, vedle kostela, obec nabízí pomoc farnosti. Při sklizení větví.“

Respondenti většinou mluvili o spolupráci ve smyslu, co může obec poskytnout farnosti. Na to, čím naopak může být farnost prospěšná obci, jsem se ptala zvlášť. Respondenti se lišili v odpovědích, zda může farnost nabídnout alespoň takovou pomoc, jakou obec poskytuje jim.

Ano, mohou nabídnout pomoc v podobě oprav obecního majetku v blízkosti kostela nebo jakoukoli pomocí.

„I když je to všechno obecní, tak teď jsem 3 miliony investoval do parkoviště, tak oni se tam podíleli 300 tisíc a přitom tam mají za milion obecního uděláno. Tak jsem dal obci 700 tisíc.“

„Co můžeme nabídnout? Co potřebujete. Řekněte si hned teď. Já si myslím, že církev je natolik bohatá, svou prací a činností, že máme vždycky co nabídnout. A nikdy nám nechybí.“

Nemohou poskytnout pomoc stejného rázu, jako obec poskytuje jim, nepotřebuje to:

„To těžko, to nepřipadá v úvahu, oni jsou schopni si to zajistit.“

Respondenti dále uvádějí, že pokud se obec přihlásí do soutěže o nejlepší obec v dané lokalitě, je farnost velmi významnou součástí. V těchto soutěžích obec vyhrávají finanční podporu, když se na nich farnost podílí, zvyšuje možnosti obce vyhrát a tím i získat prostředky.

„Obec nám přispěla. Ale potom přišli s komisí, která hodnotí nejlepší obec v kraji, přišli si poslechnout ty opravený varhany, my jsme jim na ně zahráli a obec vyhrála druhé místo.“

Obci farnost prospívá i tím, že je prospěšná jedinci (občanovi). Podle respondentů může být farnost přínosná pro občana v pěti oblastech; **duchovní aspekt farnosti, obřady, prostory, diakonie** (služba druhým) a **kulturní akce** pro veřejnost.

Respondenti uváděli duchovní aspekt farnosti, ta podle slov některých respondentů aktivně vyvíjí duchovní činnost na podporu obce a občanů.

„My se za ně modlíme. To je to nejdůležitější ze všeho.“

Nebo to může být duchovní nabídka člověku.

„Nabízí alternativy, nabízí přístřeší duše, i když není člověk věřící.“

Zvláštní důležitost přisuzují respondenti svatbám, pohřbům a křtům ze tří různých důvodů: Mohou promlouvat k lidem:

„...jak získá asi vztah s tím duchovním? Když přijde do kostela, aby to slyšel. Když jsou pohřby ještě nějaký, tak o tom duchovním já mluvím.“

Je to příležitost, kdy se farnost lidem otevírá:

„Navíc svatby, křty, to jsou společenské události, to není jenom pro věřící, to jsou společenské události, to je provází celý život. To je významné ne jen pro věřící, pro širší rodiny.“

Je to moment, kdy lidé mohou využívat prostor farnosti

„...využívají toho kostela. Třeba, když jim někdo zemře, tak chtějí pohřeb, když je tam nějaký křest v rodině, tak oni taky přijdou.“

Poskytování prostor a pozemků patřícím farnosti je další oblast, v čem může být dle respondentů farnost prospěšná.

Farnost disponuje množstvím pozemků, je to dle respondentů jedna z věcí, která může být pro obec prospěšná.

„Bylo to krátce předtím, než jsem nastoupil, obec potřebovala někde pozemek nějaký, tak přišli a požádali faráře, jestli by to bylo možné ten pozemek farní vyměnit za obecní v té hodnotě, ten farář souhlasil.“

Nejsou to jen pozemky, ale i prostory, které mohou být využívány k obecním zájmům.

„Tam v té obci nemají žádnou místnost, kde by se scházeli. Včera tam bylo školení obecního úřadu. A kde? Na faře.“

„A začátek i ukončení školního roku je všechno ve stodole, všech 220 děcek i ředitel, všechno je tady. Předávání, přijetí do první třídy všechno tady.“

Občanům mohou být farní prostory otevřené k zábavě, koníčkům či společenským akcím.

„Občanům je otevřená 24 hodin, mají tady hřiště, volejbal, kopaná, házená, tenis všecko.“

Nebo je farnost poskytuje charitativním účelům, které mohou být i komunitního rázu.

„Máme ale charitní zařízení v Tršicích, tam funguje ta charita. Mají v plánu žádat nějakou částku, chtějí udělat sociální bydlení.“

Farnost dále poskytuje službu druhým, je to jedno z jejich poslání.

„Ted'ka chceme, je to čerstvý, tuhle věc, chceme vytvořit podporu pro lidi, kteří prožívají ztrátu blízkého člověka... bude to na té bázi, že jsou tu i laici, skupina lidí, kteří budou k dispozici, vyřídí různé věci i ten pohřeb a pozůstalost. Aby dokázali prožít ty věci, který s tím odchodem toho člověka souvisí. ... Ta společnost je nastavená, že smrt je tabu.“

I jednotliví farníci mohou podle respondentů prospívat v obci činností v nějakém dobrovolném spolku.

„Ve všech farnost jsou skauti a vedou je věřící. A ve folklorním souboru jsou zapojeni, také věřící lidí.“

Respondenti mluví častěji o diakonii, ve smyslu službě farnosti a věřícím. Ať už ze strany faráře.

„Tak diakonie tu probíhá akorát asi tím, že chodím k těm nemocným... teda kdo chce.“

„Taky navštěvují nemocné, ale pokud mě nepozvou a nemají ten vztah, tak to by se na mě dívali zvláště.“

Nebo služba ze strany farníků.

„Přijdou tady ženy, všechno pouklízejí. Vyperou, vyžehlí, jedno s druhým, tak já nemám žádnou starost, jako farář se o to nezajímám.“

„Dobrovolná charita tu dělá programy pro děcka, a na nějaký poutní místo jedou se starými lidmi.“

Pokud se mluví o diakonii farnosti, někteří respondenti v první řadě mluví o činnosti charity na jejich území, i když s charitou prakticky nespolupracují.

„V téhle farnosti mají charitu.“

„Tady to moc nefunguje. Máme ale charitní zařízení v jedné z farností, tam funguje ta charita.“

Další věc, kterou respondenti často uváděli jako své zapojení do obce, je svěcení památek obci, účast kněze na obecních akcích či prohlídky kostela.

„...že my děláme akce pro nevěřící např. duchovní koncerty a Noc kostelů.“

„Děti se vždycky přijdou podívat na betlém. Tam přijdou všechny děti i ty, které do kostela normálně nechodí, aby o tom něco věděli.“

„Například jeden kříž v poli nebo na křižovatce, obec ho zrestaurovala a nás požádala, abychom ho vysvětili, tak jsme udělali průvod a svěcení. Podobně sbor hasičů nás požádali o svěcení stříkaček, to byla slavnost, přišli ke kostelu, udělala se akce, že to byla taková bohoslužba slova, ocenil tu práci hasičů a aby jim ta technika dobře sloužila.“

Činnost farnosti je rozdělena do třech zásadních poslání; liturgie, hlásání evangelia, diakonie a budování obce (společenství). Opatrný (2008: 63) Některé z těchto poslání jsou spíše duchovního rázu a jiné zase potřebují být prakticky naplňovány. Některí z farářů vidí

větší důležitost v duchovních záležitostech, říkají, že farnost je atraktivní hlavně v kostele a občanovi nemůže prospět jinak než duchovními věcmi.

“Když není přitažlivý Bůh, tak nemůže být přitažlivá ani farnost... tu atraktivitu nemůžeme uskutečňovat někde jinde, tamhle... to jen když přijde do kostela.”

„To teda nevím, co jim můžeme nabídnout. Není zájem o ty duchovní věci.“

Jiní říkají, že sloužit mše nestačí, důležité jsou i praktické dopady činnosti věřících. Činnost by měla být vyrovnaná.

„Když lidé do kostela nechodí, nebo to zamítají a ten farář z okolní farnosti tam jenom přijede (sloužit mši)... tak tomu říkám udržování mrtvolky při životě.“

Faráři, kteří vnímají poslání farnosti jako vyrovnané, hodnotí svou farnost jako fungující.

Aby mohly obec a farnost spolupracovat, musí fungovat jejich vztah. A naopak.

„Oni považují za zbytečnou přítěž nebo za zlo, které když už je, tak mi s tím nic nenaděláme. To potom brání té spolupráci.“

Ten záleží například na vztah faráře a starosty.

„A když ti dva lidi spolupracují a k tomu další lidi, tak potom všechno funguje.“

Respondenti často mluví o lepší komunikaci se starostou, je-li věřící.

„...a nejvíce jsou takové aktivní na spolupráci tam, protože tam je věřící starosta.“

Záleží také na předchozí zkušenosti spolupráce.

„...obec potřebovala někde pozemek nějaký, tak přišli do farnosti za farářem, co tady byl. A požádali faráře, jestli by to bylo možné ten pozemek farní vyměnit za obecní v té hodnotě. Ten farář souhlasil, tak se to vyměnilo. Tak zjistíte, jak ta obec s vámi jedná, jaké jsou principy atd.“

Respondenti, kteří jsou faráři ve farnostech kratší dobu, jejich farnost se skládá z více obcí a neměli ještě možnost se všemi jednat. Jsou přesvědčení, že obci tato spolupráce nevyhovuje a církve by radši nepodporovala. A to i přesto, že s obcemi, se kterými jednali, měli i dobré zkušenosti.

„...tak se obec požádá, a oni, aby měli ten svatý klid, dají těch 50 nebo 60 tisíc.“

„Oni považují za zbytečnou přítěž nebo za zlo, které když už je, tak mi s tím nic nenaděláme.“

„Já si myslím, že někdy ze strany těch zastupitelů, že si myslí, že a farnost je přítěží, že žádají ohledně těch oprav.“

Do obecního života se nezapojuje jen obec jako politická jednotka, ale i jednotlivý občané. Co může ovlivnit jejich vztah k farnosti a tedy i pozici farnosti jakožto aktéra obecního života? Podle respondentů to může to být farnost sama o sobě, farníci i osoba faráře. Funguje to jak v pozitivním, tak negativním slova smyslu.

„Spravili jsme stodolu a konírnu. Takže se dokázalo kus práce tady udělat a lidi, co jsou tady spokojeni. To je reklama sama pro sebe. Ten člověk, co přijde a je spokojen, tak řekne druhému.“

„Pokud se lidé prezentují v obci nějak neomaleně a chodí do kostela. Lidi vnímají církev především z tohoto pohledu. Vnímají ty své sousedy, ty konkrétní věřící.“

Dále je důležité, to jak je farnost otevřená, nejen z náboženských důvodů, ale například pro zábavu, dobré jídlo.

„...před pár lety jsme otevřeli pizzerii, fara se otevřela pro lidi, To si troufám říct, že to byl významný krok, protože ta fara byla zavřená, takovým světem sama pro sebe, najednou se ty vrata otevřely a přijdou sem lidi, kteří nejsou věřící ani sympatizující.

„Občanům je farnost otevřená 24 hodin, mají tady hřiště, volejbal, kopaná, házená, tenis všechno, škola má klíče, takže chodí, kdy chce.“

Aby byla farnost otevřená, záleží na vůli faráře, zda má vůli farnost otevřít veřejnosti a zda k tomu vyzývá i farníky. Kněží, kteří mluví o otevřenosti farnosti ke světu a hodnotí roli faráře jako zásadní, (v tom že jde příkladem, ne že si všechno musí udělat sám), mluví o funkčnosti farnosti, Pokud farář mluví o otevřenosti lidem, jeho farní prostory jsou otevřeny pro veřejnost.

„Ten farář, musí být, nejprve on, musí být člověk otevřený.“

Podle některých, se vztah k farnosti odvíjí, podle toho, jaký má člověk vztah k církvi samotné.

„Když má ten člověk ten pohled na církev negativně nastaven, tak samozřejmě vnímá život farnosti jako něco nepřínosného.“

A právě farář může hrát velkou roli v působení na lidi, kteří k církvi nemají dobrý vztah.

„... v dnešní době, kdy církev působí na lidi jako červená hadr, je farář pro lidi morální stimul, lidi se vůči němu vymezují. Je to někdo, kdo tam je, kdo je tam kvůli nim.“

Záleží i na tom, zda obec respektuje farnost a jaké má farnost postavení v obci.

„Dokážou se domluvit je to pro dobro celku... nějaký kompromis a farnost je jedna z velkých hráčů, komunální politika je farnosti nakloněná.“

Jmenována byla i tato bariéra ve vztahu farnosti a občanů:

„...aby farnost fungovala, je potřeba, aby měli víru. No, ti lidé. Aspoň část.“

Aby mohl vztah a spolupráce fungovat, musí z jedné nebo druhé strany vycházet iniciativa k fungování. V některých případech ji vyvíjí farář. To bylo typické pro respondenty z farností s větší aktivitou farníků a se silným postavením v obci.

„V dubu jsem přišel a prvního září idu do školy, jak jsem byl normálně zvyklý. A paní ředitelka mi říká, pane faráři, moje škola je ateistická, tady se náboženství neučí. Tak jsem v neděli vyhlásil v kostele... Začal jsem 7 dětma, za rok bylo 14, 20. Ted' mám ted' 40 děcek.“

Jiní respondenti připouští iniciativu, která vychází od nich, ale dojde k tomu, teprve až bude potřeba.

„Až budeme mít společnou akci, až bude farnost potřebovat obec nebo obec farnost, tak teprve tehdy zjistíme ty zkušenosti co a jak.“

Respondenti, kteří se o iniciativu nesnaží, si myslí, že vztah občanů je negativní, protože se nijak o farnost nezajímají.

„Myslím, že kdyby měli nějaký pozitivní vztah, tak by se o to zajímali.“

Jak zjišťují farnosti, o co by byl v obci zájem? Kde zájem podle faráře není, na otázku; jak zjišťujete zájem, odpovídá: „...kdyby byl, tak by mi někdo řekl.“ zájem nezjišťují.

„Kdyby o to zájem byl, tak přijdou za mnou.“

Ti, kteří ve svých farnostech projevují iniciativu sami nebo vychází z minulých zkušeností, zájem zaznamenávají.

„Vyjít lidem vstříc, aby všichni ti občané byli spokojeni. Kdo chce, proč tady nemohl mít tu oslavu, přijít, podívat se.“

„Řešíme novou věc, která je potřebná. Před třemi čtyřmi rokama... tady se jeden chlapec připravoval na křest, katechumen, a tragicky zahynul. Tak jsme se pár lidí z jeho okolí semkli a tu rodinu jsme podrželi. Že jsme do toho vstoupili, nejen do toho pohřbu, rodina vždy prožívá různé otazníky, těžkosti, bolesti. Ted'ka chceme, je to čerstvý, tuhle věc, chceme vytvořit podporu pro lidi, kteří prožívá ztrátu blízkého člověka.“

4.6.2 Role faráře

V následujících odstavcích se budou popisovat kompetence faráře ve farnosti, jak se na tuto roli může mladý kněz připravit a názor kněží na celoživotní vzdělávání.

Podle respondentů, má farář mnohem větší podíl na fungování farnosti než farníci.

„Moc záleží od toho pastýře, tak 90 %, jak potáhne ty lidi, jak osloví ty lidi, aby se zapojili, aby se cítili jako doma, že to je jejich.“

Faráři, kteří jsou spokojeni s aktivitou svých farníků, tvrdí, že role faráře ve farnosti je klíčová. Ti, kteří nejsou spokojeni, tvrdí, že celá farnost nemůže ležet na bedrech faráře.

„Tak když se toho nikdo neujme, tak farář není robot.“

Co ovlivňuje faráře, aby mohl svou roli plnit dobře? Kněží se shodují, že velmi záleží na kvalitách, schopnostech konkrétního člověka a přístupu k lidem.

„Záleží na té šikovnosti a schopnosti toho kněze, jakou má pracovitost, či mu záleží na těch farnících, aby to tady žilo a fungovalo a mělo nějaký smysl.“

„Ted' to záleží, či ten kněz chce, nebo komunikuje, je otevřen atd. anebo striktně drží kodex a říká, ty nejsi pokřtěný, tady nemáš co dělat. Spánembohem.“

Většina vidí velký vliv na fungování kněze ve farnosti i v jeho předchozích zkušenostech.

„Nebo to má dáno z domu, já jsem od rána do večera pracoval, tak já jsem se toho nebál, hrál jsem závodní házenou, fotbal, proto jsem to hřiště tady postavil.“

Velmi důležitý je podle nich normální život, který by si mladý kněz měl prožít, než vstoupí do semináře, ti, kteří si prošli praxí v zahraničí, hodnotí tuto zkušenost jako velmi obohacující a jako nepostradatelnou součást vzdělávání budoucích kněží.

„... že jsem hodně čerpal z toho, když jsem měl možnost stáže v Holandsku, tak mě se líbilo, že kněží, kteří tam jsou, jsou to lidé velice vyzrálí, prošli nějakou profesí, mají zkušenost, byl zamilovanej, prožil lidský vztahy, má tu lidskou kvalifikaci, i tu odbornou, je to o tom.“

Respondenti zmiňují, že pro faráře je aspekt sdílení důležitým prvkem v jeho fungování.

„Ta podpora těch spolubratří je významná, pokud je kněz izolovaný, tak se to na něm musí projevit.“

Respondenti se shodují, že farnost nemá šanci uspět, pokud je farář uzavřený a neochotný.

„Někdo se uzavírá do sebe, ten nekomunikuje s lidmi nebo neumí pozdravit. Říkám, potom se nedivte, jak to tam může vypadat, a on na to, že nestudoval pro to, aby sháněl na omítku a opravoval barák a uzavře se do sebe, tím se končí všecko.“

Kněz by podle respondentů měl držet krok s dobou, s technikou a zajímat se o aktuální situaci ve světě.

„Když člověk nesleduje, některé věci mu utečou, ale když se zajímá o okolní svět. Mě pořád zajímá politika, já nechci být nikde v pozadí, takže člověk, poznává mladé, občas přijdou, tak se jich ptám na některé věci, a oni si myslí, že mě překvapí, ale já nejsem v pozadí, technika mě zajímá, počítače a mobily co mají, a myslím, že nejsem v pozadí a člověk má s nimi společnou řeč. Že mu ta doba neutekla.“

Respondenti, kteří si tohle nemyslí, mají osobní kontakt s malým počtem farníků.

„Kněz nemusí sledovat nové trendy ani to jakým směrem se vyvíjí společnost, aby se mohl farníkům přiblížit. Ty základy jsou pořád stejné, té víry a písma svatého, to je neměnné.“

Na otázku, kde se k novým informacím dostanou, je pro ně internet jasnou odpovědí a dostačujícím pramenem.

„Takže otevřete internet a hned to tam máte všechno naservírované, dnes to není problém.“

Velkou bariérou na cestě k dobrému fungování farnosti je nedostatek času a velké množství povinností.

„Furt máte pocit, že je toho tolik, že člověk má pocit, že neudělá nic dobře.“

Jak a kde se může mladý kněz připravit na vedení farnosti po praktické stránce? Respondenti se shodují, že seminář tomu kněze nenaučí.

„Když oni v tom semináři vás všechno nenaučí, dají vám základ, naučí vás, kde ten zbytek hledat.“

Záleží na osobě faráře (viz výše) a jeho zkušenosti životní i profesní, jestli bude vést farnost dobře. Praxi v zahraničí zdůrazňují ti, kteří si tuto zkušenost prožili. Pro takové kněze je podle nich snazší přizpůsobit se lidem.

„Znal jsem kněze, šel do semináře, když měl kolem padesátky, působil jako lodí kuchař, rozuměl různým mentalitám, dokázal jim rozumět, byl schopen je pochopit. Znal ty kulturní rámce. Jedna z věcí, na kterou by měli být připravováni. Dokázat se postavit k novým názorům. Tak vidím, aby měli jazykové vybavení a zkušenost, v tom svobodném světě, můžou jim předat tu zkušenost.“

Dalším důležitým aspektem pro rozvoj budoucího faráře je blízkost farářů a bohoslovců a aktivní účast bohoslovce ve farnosti.

„Měl by přijet do té farnosti, přes víkend, kdy v semináři nemají přednášky a podívat se, jak ten farář tam žije, co potřebuje a bude mu to bližší. Já tady mám bohoslovce, tady okopávali a makali, jsou to studenti. Já jsem taky byl student, vždycky mi taky někdo nějakou korunu dal. Takže teď podporuju jich, takže to není cizí ani vzdálený život toho kněze a toho bohoslovce, který se tam připravuje.“

Názory na celoživotní vzdělání se mezi respondenty lišily. Pro většinu nebylo toto vzdělávání řešením žádného problému.

„Ale určitě je to dobré, když se s něčím seznámí, co se objeví, ale záleží na tématu. Že by to bylo zásadní, asi to obohatí, ale že by to ale něco vyřešilo. To ne.“

Mnohem potřebněji vnímají již výše zmíněné sdílení a scházení se svými spolubratry.

„Ono to není jenom o vzdělání. Všichni potřebujeme toho člověka, který je v tom stejně a má stejné nebo podobné problémy, takže když se tam potkáme, tak může být výměna zkušeností, zážitků atd., to je důležité, hlavní důvod proč se setkáváme.“

Kdo vidí potenciál ve vzdělání, říká, že na to nemá čas.

„Jsou nad moje síly, pro mě je to teď těžký, urvat si trochu času, nezvládám.“

Zajímavé je, že celoživotní vzdělávání je dobrovolné a není pro kněze všech generací, ale hlavně pro ty právě vystudované.

„Celoživotní vzdělávání je povinné jen pro mladé kněze. Ti to mají povinné prvních 5 let. Dál je to dobrovolné. Ty témata se vyčerpají.“

Na otázku proč je to dobrovolné, odpovídají:

„Já říkám, nemůžeme někoho nutit. Pán Ježíš taky neříká; musíte dělat to a to. Ježíš říká, jestli chceš, tak pojď za mnou.“

„No tak, proč to není povinné, oni už ty základní věci slyšeli.“

I když respondenti ve většině případu vzdělávání nechápou jako důležité, farář by podle nich měl být v obraze držet krok s dobou (viz výše).

„Bez poznávání nových věcí se vlastně vracíme zpět.“

Respondenti také zmiňují přítomnost kněze ve farnosti a obci a jeho roli tam.

„...když jsem byl na svém předchozím působišti, tak ti lidi, co nechodili do kostela, byli součástí té komunity a díky tomu, že tam byl ten kněz a setkával se s nima, že prostě si stanovili nějaký hranice, aby ustáli nějaký pokušení nebo spor.“

4.6.3 Role faráře jako podněcovatel aktivity farníků

Podle respondentů je nutná aktivizace farníků, protože často nejsou aktivní sami od sebe.

„Když přijde někdo s nějakým nápadem, ale že on to udělá, protože často přijdou lidé; mělo by se udělat to a to, pane faráři, ale oni myslí, že bych to měl udělat já.“

Stejní kněží, kteří vidí svou roli ve farnosti jako klíčovou a myslí si, že podněty farníků musí jít od něj, hodnotí aktivitu farníků jako uspokojivou. Ti respondenti, kteří jsou ochotni aktivizovat farníky, až po té, co sami přijdou, musí práci ve farnosti obstarávat sami. Když se jim farníci nepřihlásí, je to dostatečný důvod k tomu, aby k činnosti nebyli vedeni.

„Když se vám nikdo nepřihlásí, tak je to problém, buď musí jít farář a sám to udělat.“

Dalším důvodem proč farníky nepodněcovat k činnosti, jsou podle názoru respondentů, jejich omezené časové možnosti.

„... ale já mám pocit, že jsou aktivní v mnoha směrech, že mají co dělat, času mají málo, jsou vytíženi v těch jiných sférách, pracovních, starost o rodiny a tak. Je pro ně problém, ještě udělat něco navíc.“

Z řad respondentů zazněl i názor, že záleží na svobodné vůli každého farníka. Podpora k činnosti není v kompetenci kněze.

„To není náš úkol toto, kdo to chce, to je každého věc. Tam chodí lidi, kteří mají k tomu vztah nebo zájem.“

Podle některých je jediná příležitost k povzbuzování farníků v kostele.

„To není jen o faráři, to je o lidech. To záleží na každém, jak využije to, co slyší v kostele.“

Jiní se na to dívají z pohledu osobního kontaktu a manažerské práce s nimi.

„Je to na každém, ale my jsme rádi, když se angažují, když něco užitečného dělají, to my ale nemůžeme nikoho nutit. Maximálně povzbuzovat. To je otázka osobního kontakt s lidmi, můžu to dělat jednotlivě, nemůžu to říkat z kazatelny.“

„Je to o tom, najít lidi, kteří jsou v té oblasti klíčovými hráči (ve smyslu např. práce s mládeží).“

Následující část se věnuje konkrétním činnostem faráře, které kromě osobního kontaktu podněcují aktivitu farníků. Například ty, které jsou nějak spojeny s jídlem, respondenti popisují jako oblast, ve které farníci i další občané fungují.

„Potom i uklizení kostela, co dva týdny přijde 15, 18 nebo 12 babiček, jak kdy, teď to tam uklízí, vždycky tam přinesu něco sladkého nebo kafe.“

Dále je to příklad vlastní činnosti, kdy je kněz iniciativní, přichází a pomáhá člověku.

„A jedna tam pořád nechtěla přijít (uklízet do kostela), ta druhá ji pořád přesvědčovala a pak; jak to, že jsi tady? Pán farář mi řekl. Jak pan farář ti řekne, tak přijdeš. Já jsem ji totiž pomohl přetáhnout kolečka přes chodník a ona pane faráři, já vám taky přijdu pomoci. Jak stačiyi dvě vteřiny a už je na faře.“

Mezi respondenty se našel názor, že kněz nemusí podporovat v činnosti jen své farníky, ale i nepraktikující občany.

„...poprosil jsem prezidenta fotbalu. Povídá pane faráři, já klukům řeknu, kdo bude chtít, tak přijde, tak tam taky přišli, sice do kostele nechodí, ale na brigádu přišli. Samozřejmě jsem tam měl klobásu, pivo, slivovici, všechno, kluci zdarma, když tam dělají, tak mají jídlo zdarma.“

„...tady každej vede, aby si tady udělal fotku, ale aby se to nekončilo na té fotce a aby taky se někdo přičinil, aby věděli, že je to jejich.“

4.6.4 Aktivita farníků

Respondenti popisují konkrétní činnosti, do kterých se farníci mohou zapojit. Například zapojení se do některých činností v obci nebo aktivním křesťanským životem.

„Ve všech farnost jsou skauti a vedou je věřící. A ve folklorním souboru jsou zapojeni také věřící lidi.“

„Jsou to maličkosti, kdy já po té praktické stránce pomůžu, ne protože musím, ale protože tak mě vychovala víra.“

Když mluví respondenti o aktivitě farníků, je to častěji ve smyslu, jak pomáhají ve farnosti nebo faráři.

„Přijdou tady ženy, všechno pouklízejí. Vyperou, vyžehlí, jedno s druhým, tak já nemám žádnou starost, jako farář se o to nezajímám.“

„Spousta lidí je zapojeno i do té byrokracie papírové, vypsání těch matrik, svateb, křtů. Potom účetnictví, máme jednu paní, která to vede, celý ten tým, co tady je. Potom i uklizení kostela, co dva týdny přijde 15, 18 nebo 12 babiček, jak kdy, teď to tam uklízí.“

Respondenti vidí v aktivitě farníků problém, pokud se zapojují pořád ti stejní lidé.

„...lidí jsou uzavřeni, málo tu je sil a prostoru, možností, aby tomu knězi ulevili. Je tu jeden farník, který to táhne, na úkor své práce a rodiny. ... přitom by stačilo, aby těch lidí bylo víc.“

4.6.5 Ekumenická spolupráce

Podle farářů, v jejichž farnostech tato spolupráce funguje, můžeme mluvit o dvou oblastech činnosti: liturgie a společné projekty, ve prospěch obce.

„Děláme ekumenické bohoslužby jednou za rok, zveme představené těch církví, aby se s námi společně modlili za jednotu křesťanů, a zveme i tyto věřící občany, kteří přísluší k těm církvím.“

„... s paní farářkou, a rozjždíme to doprovázení lidí, kterým umírá někdo blízký, je to velice potřebný.“

Pokud má tato spolupráce fungovat, záleží na iniciativě obou stran.

„Ty ekumenické bohoslužby... z naší farnosti pochází jeden duchovní té evangelické církve, který mi to pomáhal rozjet. Dělali jsme to spolu, pak jsme přizvali další.“

4.6.6 Spolupráce v diecézi a děkanátu

Největší podporu vidí respondenti ze strany diecéze a děkanátu ve zprostředkování setkání s dalšími kněžími a faráři.

„Každý měsíc dostáváme oběžník z arcibiskupství, kde se o tom informuje, o setkání, přednáškách, možnostech, o zapojení do něčeho.“

„Ta podpora těch spolubratří je významná, pokud je kněz izolovaný, tak se to na něm musí projevit.“

Když respondenti mluví o nedostatecích ve spolupráci v diecézi a děkanátu zmiňují problematiku managementu lidí v církvi, ta by měla podle některých lépe pracovat s lidským potenciálem.

„To postavení kněze z hlediska vnitřní struktury církve je hrozně nehospodárný v tom smyslu, že církev neumí manažersky pracovat. Je potřeba, aby se vzdělával, něco si přečetl, zatímco někdo se fláká, dělá blbosti. Potřeba nevychází ze skutečnosti.“

Dodávají, že pokud církev nepracuje dobře s lidským potenciálem, může se vyčerpat.
„Cítím, že téhle farností by prospěl v téhle fázi někdo jiný ... svůj potenciál jsem vyčerpal.“

Někteří si myslí, že lepší práce není možná, protože je v církvi málo schopných kněží.
„No a pak arcibiskup ví, že má 5, 10 lidí schopných a co teď s tím?“

Na otázku, co může dělat církev pro to, aby měla víc schopných lidí a víc fungujících farností, odpovídají, že dělat nemůže nic, protože to záleží na knězi.

„Dají požehnání a je, ať se snaží. Co víc můžou udělat?“

„Oni mi řekli, že je to v takovém stavu, že je to mrtvé, tak to rozjed' a jak to mám rozjet, na to máš škol ty.“

Církev nemůže dle respondentů kněze nutit, aby se vzdělával, není to jeho povinnost, ale svobodná vůle.

„Já říkám, nemůžeme někoho nutit (se vzdělávat). Pán Ježíš taky neříká, musíte dělat to a to, Ježíš říká, jestli chceš, tak pojd' za mnou.“

Fungování farností by se podle některých respondentů mohlo zlepšit, kdyby byla ze strany církve větší personální podpora a zbavila by faráře úřednických povinností.

„Ne, já si myslím, že by to bylo jednodušší, kdyby v každé té farnosti byl někdo placený, kdo by všechny ty papíry udělal.“

Většina respondentů souhlasí s tím, že jsou na faráře kladeny přehnané byrokratické povinnosti. Respondenti, kteří svou farnost popisují, jako fungující si na tyto povinnosti našla dobrovolníky.

„Spousta lidí je zapojeno i do té byrokracie papírové, vypsání těch matrik, svateb, křtů. Potom účetnictví, máme jednu paní, která to vede, celý ten tým, co tady je.“

Přesuny farářů z farnosti do farnosti jsou podle některých nutné. Ne kvůli fungování, co největšího počtu farností, ale kvůli spravedlnosti vůči kněžím.

„To musí být, jak by k tomu přišel farář, který je ve farnosti, kde se nic neděje a byl by tam celý život, a jiný zase...“

Podle jiných to má ale většinou fatální důsledky pro fungování farnosti.

„Kněz může odejít za 5, 10 let. Tak aby ta farnost dál žila, aby ta farnost dýchala, aby ten druhý kněz, co tam přijde, aby to táhl dál a ještě to vzkvétalo. Bohužel to je velmi často tak, že to skončí.“

Spokojenost respondenta s komunikací s biskupstvím se odvíjí od toho, zda je iniciativní on, potom ji hodnotí jako dostačující a říká, že dostane podporu, pokud si o ni řekne.

„Komunikace je okamžitá, dneska zvednete telefon, tak mu to vysvětlím. Vidíme se dle potřeby. Není problém.“

Pokud on sám není iniciátorem komunikace, uvítal by větší zájem ze strany biskupství.
„Prostě chybí mi ten kontakt. Kdyby přišel arcibiskup nebo někdo z arcibiskupství a nějak přátelsky poseděl, popovídal, to může být pro toho kněze pomoc.“

4.7 Diskuse

Výzkumná otázka se ptá po roli farnosti v komunitní práci. Farnost má velký potenciál, i když teorie nabízí mnoho možností, praxe reflektuje jen část z nich. I když komunitní práci farnosti úmyslně nevykonávají, naplňují některé její principy a činnosti, jako je nabídka prostor k setkávání a rozvoj skupin i jednotlivců, posilování identity komunity, podpora spoluobčanů, posilování jejich zodpovědnosti a otevřenost veřejnosti. Farnost je tedy často aktérem komunitní práce s širokým spektrem činností a aktivním členem komunity. Otázkou zůstává, jak by tomu být mohlo? Podle respondentů by mohly být aktéry aktivnějšími, ale nikdo nepředpokládal, že by byl iniciátorem komunitní práce.

V této části bude popsáno naplnění výzkumných cílů. Farnosti naplňují některé činnosti, patřící do komunitní práce, nenazývají ji však komunitní prací. Konkrétně naplňují tyto činnosti, které jsou prospěšné obci a podněcují komunitní práci v obci: pomocí **podpory dobrovolné služby v obci**, zvyšují odpovědnost za rozvoj komunity. (Martínek 2008: 166), **odpovídají na potřeby komunity a napomáhají k jejich identifikaci** (nabídka prostor, služba blízkým zemřelých), dle Matouška (2013: 266) tím napomáhají k řešení společných problémů. Tím, že farnost vyzývá k **otevřenosti**, podněcuje k větší toleranci a k boření předsudků. Hartl (1997: 71) Další frekventovanou činností je spolupráce s obcí při **svěcení obecních památek**, což je dle Matouška (2013: 272) spojení více aktérů v organizaci společné komunitní akce, což pomáhá k identifikaci obyvatel se svou komunitou. **Ekumenická spolupráce**, pokud je možná, je dle Martínka (2008: 171) nepostradatelná k rozvoji a uskutečňování komunitní práce.

I když je dle Packhama (2008:69) **participace** jeden z hlavních záměrů komunitní práce, kněží se v rozhovorech k podpoře zapojování farníků stavěli zdráhavě, zároveň však její existenci hodnotili kladně.

Pokud se má definovat co může mít vliv na zapojování farnosti do komunitní práce. Je nutné určit si předpoklady a bariéry komunitní činnosti farnosti.

Aby farnost mohla fungovat v komunitní práci, musí **být farnost vyrovnaná a fungovat uvnitř**, co se týče duchovních a praktických činností farnosti. Dle Doležela (2008: 61): je jednota tří funkcí farnosti nerozdělitelná. Farnost žije, splňuje-li všechny. **S rolí kněze** je spojeno nespočet dalších předpokladů. Jedná se o jeho osobní kvality a zkušenosti, otevřenost, schopnosti povzbuzovat lidi v činnosti, také o jeho zájem se vzdělávat a časové možnosti. Aby mohla komunitní práce ve farnosti probíhat, musí být dle Martínka (2008: 168-169) přítomna klíčová osoba, nejlépe farář, informován o principech komunitní práce se schopností navázat kontakt s dalšími klíčovými subjekty komunitní práce a spolupracovat s nimi. Je to tedy i otázka dobré **přípravy kněze**. Budoucí kněz má budovat, vést farnost a povzbuzovat věřící k službě (Česká biskupská konference 2008: 56) Doležel (2008: 60) přidává nutnou účast na dobrovolných diakonických aktivitách ve farnosti, kde je na praxi.

Důležitým předpokladem je, aby se **zapojil aktivně každý věřící**. Cílem farní obce je, že si každý bude plnit své povinnosti křesťana. (Opatrný 2000: 58 a 64) Kněží často zmiňovali svobodnou vůli, že do aktivity nebo do vzdělávání nemůže nikdo nikoho nutit. Ráda bych to konfrontovala s tímto tvrzením; nejde o svobodné rozhodnutí jednotlivce, péče všech členů komunity o její fungování je povinnost každého, kdo se řadí k božimu lidu. (Martínek 2008: 65) Graubner (2005: 18) zdůrazňuje **spolupráci farníků a faráře**.

Bariérou může být, že komunitní práce vůbec nepřesáhne **hranice farnosti**. Diakonie se nemá uskutečňovat jen uvnitř farnosti. (Doležel 2008: 64). Přesto, že respondenti tento fakt nedefinovali, diakonii farnosti často popisovali jen mezi věřícími. Neugebauer (2000: 36) dále varuje před zapomínáním na **zjišťování potřeb komunity** a Doležel (2008: 64) před problémem **nahrazení činnosti farní charity** institucionální charitou.

Dle Dolisty (2000: 56) může způsobit obrovské škody, když neprobíhá **komunikace mezi biskupem a farností**. Podle kněží je aspekt církevního vedení velmi nosný.

Dle Řezníčka (1994: 60) jsou bariéry zapříčiněny i **historickými skutečnostmi**, což kněží také potvrzují, přidává také nedostatečnou **informovanost**. Respondenti souhlasí s tím, že musí vědět o dění kolem sebe, v celoživotním vzdělávání však odpověď nevidí

i když v dokumentu o formaci kněží se několikrát zmiňuje její důležitost. (Česká biskupská konference 2008: 29)

Následující odstavce odpovídají na otázku, co obnáší spolupráce obce a farnosti, její konkrétní projevy a co má vliv na fungování jejich vztahu.

Farnost i obec jsou silnými hráči v komunitě. Pro komunitu je dobré, aby spolu vycházeli co možná nejlépe. Stejně to funguje i s občany. Spolupráce zahrnuje **finanční podporu** i ze strany farnosti k obci, podílení se na získání prostředků. Dále to je **poskytování farních prostor a pozemků** a různé **kulturní akce**. Opatrný (2000: 84) však varuje před tzv. historickou reminiscencí, kdy farnost vnímá zapojení do obecních kulturních akcí jako dostatečnou službu pro obec.

Vliv na spolupráci obce a farnosti má jejich vzájemný vztah. Ten záleží například na vztahu faráře a starosty. Respondenti mluví o lepší komunikaci se starostou, je-li věřící.

To jak s farností spolupracují občané, záleží na činnosti a otevřenosti farnosti, vztahu jednotlivce k církvi nebo působení farnosti a farníků na veřejnosti. K tomu aby byla farnost otevřená, je nutná vůle faráře a jeho aktivita ve vyzývání farníků. Role faráře je zásadní i v tom, že jde příkladem. Farář je důležitý i z hlediska iniciativy, kterou musí projevit pro spolupráci. Dle Opatrného (2000: 76) má být postoj farnosti k obci aktivní. S tímto postojem se však respondenti ne vždy ztotožnili. Neugebauer (2000: 26-28) i respondenti se shodují na nutnosti „hovořit jazykem dnešní doby“.

Je zajímavé, že na tak malém území olomouckého děkanátu, (farnosti jsou od sebe často vzdáleny jen pár kilometrů) jsou diametrální rozdíly v komunitním fungování farností. V teorii jsou popsány situace, kterým by se farnost měla vyhnout (např. uzavřenost), pokud chce fungovat, v praxi se tato varování potvrdila.

I když jsou farnosti prodlouženou rukou církve a farnost ji ve své komunitě zastupuje, církve dle mých respondentů neprojevuje takový zájem o to, jak ji farnost a kněz v ní prezentuje.

Teoreticky jsem měla vymezenou i občanskou společnost. I když je pojem subsidiarita klíčový pro občanskou společnost a je i principem komunitní práce, z úst respondentů zazníval jen okrajově, přesto i tak se ve farnostech uskutečňuje, podle Waltzera (2002: 41) se totiž jedná o realizaci společenských aktivit, které jsou nezávislé na státu.

Nenašla práce, zabývající se tématem farnost a komunitní práce. Nalezla jsem však pastýřský list plzeňského biskupa Františka „O pastoračních prioritách pro naši diecézi“, který se k této problematice velmi podrobně vyjadřuje.

Doporučuje otevření a praktické využití farních prostor pro širokou veřejnost a varuje před nebezpečím zúžení činnosti farnosti na bohoslužby. Dodává, že toto je hlavně úkol kněží. Mluví o změně požadavků na faráře a o nedostačující přípravě v seminářích na tuto činnost. Otevřenost farnosti a pořádání akcí pro veřejnost není koníčkem, ale povinností faráře.

Připomíná také podíl farníků, jejich aktivní účast, nápady a kreativitu. Zdůrazňuje osobní odpovědnost každého věřícího a zapojení do konkrétní služby. Farnosti, by podle něj měly být aktivním subjektem komunitní práce, spolupracovat s místní komunitou a obcí a pomáhat potřebným. Varuje před záměnou oblastní charity s charitou dobrovolnou.³

Proběhlý výzkum může být chápán jednostranně, protože mými respondenty byli jen faráři a nikdo z farníků. Další slabinou je malé geografické území, na kterém byl výzkum prováděn, tedy olomoucký děkanát. Praxe v jiných děkanátech a diecézích může být a pravděpodobně je úplně odlišná.

Na tuto práci navazuje moje práce absolventská pod názvem: „Postavení farníků ve vybraných farnostech k možnostem zapojení do komunitní práce“, kterou píšu na škole CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc a která se zabývá podobným tématem, ale z pohledu farníků stejných katolických farností, které jsou předmětem výzkumu v této práci. K otázce dalšího bádání by mě zajímal názor autorit církve na toto téma a praktické možnosti přípravy kněží na vedení farnosti a jejich vzdělávání (i celoživotní) v komunitní práci.

Závěry této práce se dají použít jako upozornění na problematiku nevyužitého potenciálu ve farnostech a také na potřeby farářů pro vedení farnosti. Práce také může poskytnout příklady dobré praxe a inspiraci pro jiné farnosti. V případě aplikace dobré praxe, můžou mít výsledky kladný vliv na místní komunity.

³ Selesiáni Dona Boska v Plzni [on-line]. „Pastýřský list biskupa Františka o pastoračních prioritách pro naši diecézi“. Dostupné z: <http://www.sdbplzen.cz/farnost/informace-o-farnosti/texty-pro-vas/pastyrsky-list-biskupa-frantiska-o-pastoracnich-prioritach-pro-nasi-diecezi/>[posl. akt. neuvedeno] [cit. 9. 3. 2016].

5 ZÁVĚR

Závěry mé práce se odvíjí od výsledků, které mi vyplynuly ze získaných dat. Poznávacím cílem bylo zjistit postoj farářů katolické církve ve vybraných farnostech k roli farnosti v komunitní práci a v komunitě, zajímal mě také názor na možnou roli farnosti. Probíhalo zjišťování konkrétních činností komunitní práce ve farnostech a míry angažovanosti do činností v obci. Kněží často považují účast farností v komunitní práci ve vztahu k širší veřejnosti jako něco mimo jejich kompetence, i když se jejich farnosti zapojují v široké paletě činností. Komunitní práci tak dělají nevědomky. Faráři popisují roli kněze v aktivitě farnosti a ve vztahu k obci jako zásadní.

V první části jsem vymezila pojmy komunita a komunitní práce a jejich vztahy k ostatním pojmům v práci. V druhém bodě jsem popisovala farnost a vztahovala jsem ji k obci, komunitě a komunitní práci. Rozebírala jsem taktéž role složek farnosti. Občanské společnosti a její důležitosti pro komunitní práci jsem se věnovala kapitole 3. Následující kapitola se věnuje samotnému výzkumu; otázce, cílům, metodologii, výběru respondentů a výsledkům práce.

Provedla jsem kvalitativní výzkum práce empirického charakteru. Byla použita deduktivně-induktivní metoda, zakotvená teorie, metoda záměrného výběru, metoda polostrukturovaného rozhovoru a tři typy kódování zakotvené teorie; otevřené, axiální i selektivní.

Závěry práce mohou být využity k poskytnutí reflexe církvi i společnosti, která nemusí farnost vnímat vždy jako silného hráče komunity. Práce může upozornit na nevyužitý potenciál farností i na příklady fungování komunitní práce v nich a poskytnout tak inspiraci, zpětnou vazbu nebo důvody ke zlepšení poměrů v komunitách a občanské společnosti.

6 ZDROJE/SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- AUTORSKÝ KOLEKTIV. 1997. *Obce, města, regiony a sociální služby*. Praha: SOCIOKLUB.
- BAUMAN Z. 2006. *Komunita*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov.
- BIBLE. 1995. *Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. 6. vyd. Praha: Česká biblická společnost.
- DOLEŽEL J. 2007. „*Farnost jako místo sociální práce církve*“. In: DOLEŽEL J. (ed.). *Spravedlnost a služba II*. Olomouc: CARITAS-VOŠ sociální Olomouc.
- DOLISTA J. 2000. „*Pokus o teologii farnosti*“. In: HOJDA, J. (ed.). *Farnost na přelomu století: Teologická reflexe*. Svitavy: Trinitas.
- GARDNER J. W. 1999. *Budování komunity*. Praha: VIA.
- GOJOVÁ A. 2006. *Teorie a modely komunitní práce*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- GÓRECKI E. 2000. „*Kanonická reflexe o farnosti a její funkci v církevní struktuře*“. In: HOJDA, J. (ed.). *Farnost na přelomu století: Teologická reflexe*. Svitavy: Trinitas.
- GRAUBNER J. 2005. *Jak si představují farnost dnes*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská.
- HARTL P. 1997. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: SLON.
- HENDL J. 2008. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.
- KRETZMANN J. P., MCKNIGHT J. P. 1993. *Building communities from inside out*. Evanston: Northwestern University Press.
- MARTÍNEK M. 2008. „*Teologický a pastorační aspekt komunitní práce*“. In: MARTÍNEK M. (ed.). *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: Jabok.
- MATOUŠEK O. 2001. *Základy sociální práce*. Praha: Portál.
- MATOUŠEK O. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál.
- MATOUŠEK O. 2013. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál.
- MIOVSKÝ M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
- NEUGEBAUER J. 2000. *Farnost dnes a zítra*. Svitavy: Trinitas.
- OPATRNÝ A. 2000. „*Farnost – pastorační reflexe*“. In: HOJDA, J. (ed.). *Farnost na přelomu století: Teologická reflexe*. Svitavy: Trinitas.
- OPATRNÝ M. 2008. „*Služba potřebným – diakonie jako konstitutivní prvek praxe církve*“. In: MARTÍNEK M. (ed.). *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: Jabok.
- PACKHAM C. 2008. *Active citizenship and community learning*. 1. vyd. Exeter: SAGE.

ŘEZNIČEK I. 1994. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství.

SEJKORA P. 2003. (ed.). *Farnost na cestě*. Svitavy: Trinitas.

SELIGMAN A. B. 2002. „*Civil Society as Idea and Ideal*“. In: CHAMBERS S., KYMLICKA W. (eds.) *Alternative conceptions of civil society*. Princeton: Princeton University Press.

SNÁŠEL M. 2006. „*Sociální práce a přístup zaměřený na člověka*“. In: DOLEŽEL J. (ed.) *Spravedlnost a služba*. Olomouc: CARITAS-VOŠ sociální Olomouc

STEPNEY P., POPPLE K. 2008. *Social work and the community*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

STRAUSS A., CORBINOVÁ J. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert

WALZER M. 2002. „*Equality and Civil Society*“. In: CHAMBERS S., KYMLICKA W. (eds.) *Alternative conceptions of civil society*. Princeton: Princeton University Press.

CÍRKEVNÍ DOKUMENTY

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. 2008. *Národní rámcový program kněžské formace*. 1. vyd. Praha: Česká biskupská konference.

DRUHÝ Vatikánský koncil. 1964. „*Lumen gentium – dogmatická konstituce o církvi*“.

DRUHÝ Vatikánský koncil. 1965. „*Gaudium et spes – pastorální konstituce o církvi v dnešním světě*“.

Katechismus katolické církve. 2002. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.

Kodex kanonického práva. 1994. 1. vyd. Praha: Zvon.

PLENÁRNÍ SNĚM KATOLICKÉ CÍRKVE V ČR. 2007. *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství.

ODBORNÉ ČLÁNKY

DOLEŽALOVÁ A. 2013. „Ztracená paměť občanské společnosti?“ *Sociální práce/Sociální práce* 4: 43-53. Dostupné též z: http://www.socialniprace.cz/soubory/cas_vol13_iss4-150407093614.pdf

MARTÍNEK M. 2014. „*Hlásání radostné zvěsti o Kristu v plzeňské diecézi z pohledu současné pastorální teologie*“. Aktualizace: 26. 3. 2014. Dostupné z: http://www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_texty/Michael_Martinek_SDB_Hlasani_radostn_e_zvesti_o_Kristu_v_plzenske_diecezi.pdf

MÍČKA R. 2013. „Subsidiarita jako podstatný konstitutivní princip sociální politiky a občanské společnosti“ *Sociální práce/Sociální práce* 4: 35-42. Dostupné též z: http://www.socialniprace.cz/soubory/cas_vol13_iss4-150407093614.pdf

PŘÍHODOVÁ A. 2003. „Koncept komunity v komunitní sociální práci“. *Sociální práce/Sociální práce*. 3: 43-56. Dostupné též z: <http://www.socialniprace.cz/soubory/2004-3-090221132921.pdf>

SOKOL J. 2013. „Zvláštnosti české občanské společnosti“. *Sociální práce/Sociálna práca*. 4: 18-21.
Dostupné též z: http://www.socialniprace.cz/soubory/cas_vol13_iss4-150407093614.pdf

INTERNETOVÉ ODKAZY

Arcidiecéze olomoucká – Děkanát Olomouc [hlavní webová stránka]. Dostupné z: <http://www.ado.cz/obsah/dekanat-olomouc> [posl. akt. neuvédno] [cit. 9. 3. 2016].

Selesiáni Dona Boska v Plzni [on-line]. „Pastýřský list biskupa Františka o pastoračních prioritách pro naši diecézi“. Dostupné z: <http://www.sdbplzen.cz/farnost/informace-o-farnosti/texty-pro-vas/pastyrsky-list-biskupa-frantiska-o-pastoracnich-prioritach-pro-nasi-diecezi/> [posl. akt. neuvédno] [cit. 9. 3. 2016].

7 PŘÍLOHY

7.1 Scénář rozhovoru

Na každé téma jsem měla vyhrazeno 10 minut. Řídila jsem se metodou polostrukturovaného rozhovoru.

1. Vztah farnosti k obci/světskou částí území?

- Jak komunikuje/jak může dnes komunikovat farnost se světskou částí území? Jak to funguje ve vaší farnosti? (Co funguje?)
- Jak může dnes probíhat/jak probíhá diakonie v obci ve vaší farnosti?
- Co může farnost světské části obce/nepraktikujícím nabídnout? V čem je vaše farní společenství prospěšné obci? Co z toho děláte?
- Jak by to bylo ideální? Jaké jsou překážky? Z čeho naopak můžete těžit? *

2. Vztah obce k farnosti?

- Máte, jakožto kněz starající se o věřící ve vícero obcích, povědomí o dění v jednotlivých obcích?
- Jak vnímají běžní občané (nepraktikující) faru, faráře, farníky? Co očekávají? Čím pro ně/pro obec může být farnost atraktivní/přitažlivá?
- Jak funguje spolupráce obce a farnosti?
- Mají obce zájem o názor o zapojení farnosti? O jaký typ zapojení?

3. Role faráře (ve farnosti/v obci)

- Co obnáší role faráře ve farnosti, v obci?
- Které kompetence mu nesmí chybět? / Co musí umět? Jak farář objevuje charismata? Jak je rozvíjí?
- Jak by mohl být kněz připravován na činnost ve farnosti? Jak je?
- Jak probíhá celoživotní vzdělávání kněží v naší diecézi?
 - Jaký na něj máte názor? Jak často se účastníte? Témata?

4. Role faráře ve farnosti jako podněcovatele součinnosti katolíků a nepraktikujících?

- Jak vyzýváte farníky ke spolupráci, součinnosti s nepraktikujícím?
- V jakých činnostech/účasti na veřejném životě farnosti podporujete? Víte jak/čeho se účastní?

- Jaký máte vztah ke svým farníkům? Jak vás vnímají? Jak vy vnímáte svou pozici? Je to v každé obci stejné?

5. Jak spolupracují věřící s farářem?

- Jak s vámi spolupracují vaši farníci? Jejich x vaše iniciativa? Jsou aktivní?
- Jak se do farnosti zapojují/jsou zapojovány jednotlivé skupiny farníků? Děti, mládež, rodiny s dětmi, manželé, senioři, ostatní?
- Do kterých činností se můžou zapojit? Možnosti?

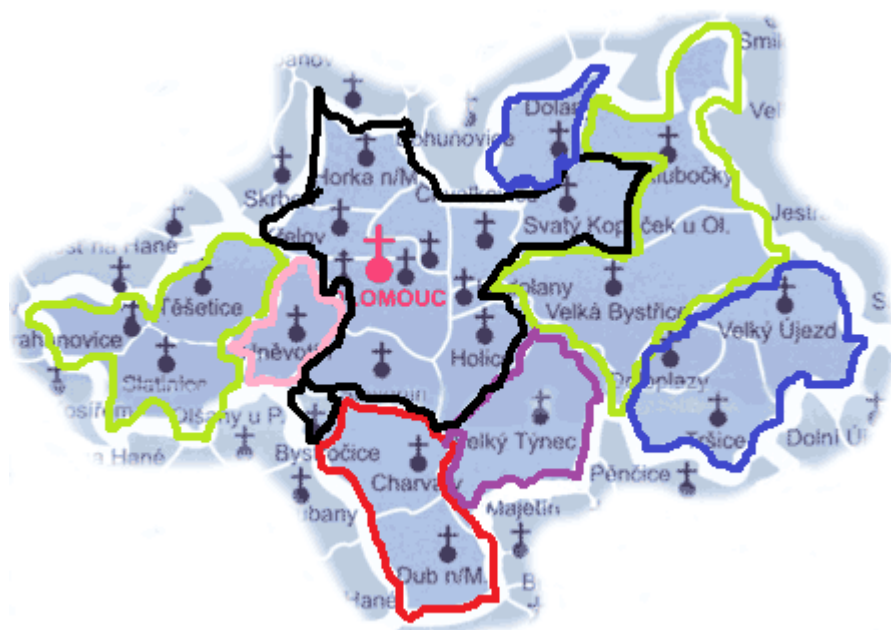
6. Ekumenická spolupráce

- Jak funguje ekumenická spolupráce ve vaší farnosti?

7. Spolupráce v diecézi

- Jak jste vy podporován ze strany arcibiskupa a biskupa v komunitě?
- Jak spolupracujete se svými spolubratry v diecézi?

7.2 Mapa olomoucké arcidiecéze



<http://www.ado.cz/system/files/img/dekanaty/olomouc-mapa.gif>